

**Комунальний заклад Львівської обласної ради
«Львівська обласна універсальна
наукова бібліотека»**

ЛЬВІВЩИНА в 2020 році

Знаменні і пам'ятні дати краю

Львів – 2020

УДК 006.95 (477.83)

Л 89

Львівщина в 2020 році. Знаменні і пам'ятні дати краю
[Текст] : календар / упоряд.: І. Зінченко, М. Гема; ред. Д. Дигас; наук.
ред. І. Сварник; ЛОУНБ. – Львів, 2020. – 96 с.

Календар 2020 містить інформацію про пам'ятні події, ювілеї
видатних людей, життя і творчість яких пов'язані з Львівщиною.

Видання розраховане на педагогів, просвітян, краєзнавців,
молодь та всіх небайдужих до минулого і сучасного рідного краю,
подій, особистостей та ін.

Авторський колектив:

*А. Байцар, Я. Ганіткевич, І. Дудич, Ю. Зайцев,
В. Капелюшний, І. Лешнівська, М. Маринович, І. Сварник,
Є. Шморгун*

Упорядники: І. Зінченко, М. Гема

Редактор Д. Дигас

Науковий редактор І. Сварник

Макетування Д. Дигас

© ЛОУНБ, 2020

© ВНІБ, 2020

ХРОНОЛОГІЧНИЙ ПЕРЕЛІК ДАТ

СІЧЕНЬ

- 1 140 років (1880) з часу виходу у Львові першого номера газети «Діло» (1880-1939), провідного часопису Галичини, першого, найстарішого і впродовж багатьох років єдиного щоденного українського видання
- 60 років від дня народження **Ярослава Грицака** (1960), науковця, історика, публіциста, професора Українського католицького університету, директора Інституту історичних досліджень Львівського національного університету ім. Івана Франка
- 2 80 років (1940) з часу створення філії Наукової бібліотеки Академії наук України (нині – Львівська національна наукова бібліотека України ім. Василя Стефаника)
- 3 110 років від дня народження **Григорія Кияка** (1910-1987), вченого-селекціонера в галузі рослинництва, професора, члена-кореспондента Академії наук України, заслуженого діяча науки України (1964), громадського діяча
- 90 років від дня народження **Степана Макарчука** (1930-2014), історика, етнолога, джерелознавця, професора Львівського національного університету ім. Івана Франка, заслуженого діяча науки і техніки України (1999)
- 5 140 років від дня народження **Тита-Євгена Бурачинського** (1880-1968), лікаря-отамана УГА, члена лікарської комісії НТШ, Українського гігієнічного товариства, директора Народної лічниці у Львові (1931-1939), громадського діяча, поліглота (володів одинадцятьма мовами)
- 7 170 років від дня народження **Сидора Громницького** (1850-1937), педагога, почесного члена НТШ, першого директора філії Академічної гімназії у Львові, депутата ради міста Львова (1916-1927), одного з керівників громадських організацій «Рідна школа», «Вчительська громада», «Українська бесіда», «Просвіта»
- 8 80 років тому (1940) указом президії Верховної ради України Львівському державному університету присвоєно ім'я Івана Франка
- 9 145 років від дня народження **Степана Томашівського** (1875-1930), історика, політика, дійсного члена НТШ, заст. голови (1913-1915),

автора низки праць з історії української державності, члена бойової управи УСС

- 10** 140 років від дня народження **Василя Герасимчука** (1880-1944), історика, історіографа, політика, педагога, члена комісії ВУАН з вивчення історії Західної України і козаччини, дійсного члена НТШ
- 110 років від дня народження **Йосипа Кобіва** (1910-2001), педагога, перекладача, філолога-класика, професора ЛНУ ім. Івана Франка, дійсного члена НТШ, члена Національної спілки письменників України, лауреата премії ім. Максима Рильського (1993)
- 13** 145 років від дня народження **Володимира Сінгалеви́ча** (1875-1945), правника, посла до Галицького крайового сейму, заступника голови бойової управи УСС, члена Української національної ради ЗУНР, учасника підготовки Листопадового зриву 1918 року
- 14** 120 років від дня народження **Степана Гжицького** (1900-1976), вченого, основоположника ветеринарної біохімії, професора, члена-кореспондента АН України, заслуженого діяча науки і техніки України (1960), дійсного члена НТШ
- 17** 80 років від дня народження **Зіновія Легкого** (1940), письменника, педагога, члена Національної спілки письменників України
- 21** 30 років тому (1990) відбулася символічна акція єднання – «живий ланцюг» («Українська хвиля»): у 71-шу річницю Злуки УНР і ЗУНР мільйони людей взяли за руки, з'єднавши Івано-Франківськ (через Львів) і Київ
- 26** 130 років від дня народження **Зиновія Пеленського** (1890-1943), економіста, редактора, журналіста, видавця, депутата сейму Польщі, кооперативного діяча Галичини
- 29** 75 років від дня народження **Миколи Гориня** (1945), голови Львівської облради (1992-1997), голови Львівської облдержадміністрації (1995-1997), громадсько-політичного діяча
- 31** 100 років від дня народження **Юліана Децика** (1920-1997), лікаря-терапевта, професора, завідувача кафедри пропедевтики внутрішніх хвороб Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького, заслуженого діяча науки і техніки України (1991)

ЛЮТИЙ

- 4 135 років від дня народження **Степана Балея** (1885-1952), психолога, доктора філософії, доктора медицини, педагога, автора першого в Галичині підручника з психології, члена НТШ і Українського лікарського товариства
- 6 100 років від дня народження **Василя Левковича («Вороного»)** (1920-2012), полковника УПА, командира військової округи УПА «Буг», лицаря Золотого Хреста бойової заслуги 2-го класу
- 21 190 років від дня народження **Ісидора Дольницького** (1830-1924), священника УГКЦ, ученого-богослова, церковного діяча, володаря титулу домашнього прелата Папи Римського Лева XIII
- 22 80 років від дня народження **Андрія Грущака** (1940), краєзнавця, фольклориста, письменника, літературного критика, графіка, члена Національної спілки письменників України, лауреата IX літературно-краєзнавчого конкурсу ім. Мирона Утриска
- 25 170 років від дня народження **Володимира Барвінського** (1850-1883), письменника, публіциста, перекладача, історика, соціолога, видавця, співзасновника товариств «Просвіта» і «Рідна школа»
- 28 130 років від дня народження **Осипа-Романа Сорохтея** (1890-1941), художника, воїна легіону УСС
- 125 років від дня народження **Михайла Матчака** (1895-1958), військового і громадсько-політичного діяча, публіциста, видавця, співзасновника УВО

БЕРЕЗЕНЬ

- 4 150 років від дня народження **Івана Копача** (1870-1952), професора, філософа, класичного філолога, громадського і релігійного діяча, педагога, голови товариств «Боян», «Українська бесіда»
- 5 160 років від дня народження **Євгена Олесницького** (1860-1917), правника, політика, посла до Галицького сейму, письменника, організатора кооперативного руху, дійсного члена НТШ
- 70 років з дня загибелі **Романа Шухевича** (1907-1950), політичного і державного діяча, головнокомандувача УПА, Героя України (2007)

- 9 140 років від дня народження **Василя Сімовича** (1880-1944), мовознавця, журналіста, редактора, дійсного члена НТШ
- 13 130 років від дня народження **Степана Гайдучка** (1890-1976), лікаря, організатора спортивного руху в Галичині, педагога, публіциста, співзасновника спортивного товариства «Україна», активного діяча Пласту та товариства «Сокіл»
- 14 **100 років від дня народження Степана Стойка (1920), біолога, лісознавця, головного співробітника Інституту екології Карпат НАН України, академіка Лісівничої академії наук України, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки (2005)**
- 15 85 років від дня народження **Романа Коритка** (1935), письменника, публіциста, члена Національної спілки письменників України, лауреата літературних премій ім. братів Богдана і Левка Лепких та ім. Ірини Вільде
- 16 30 років (1990) з часу першої наукової сесії відродженого НТШ у Львові
- 25 130 років від дня народження **Остапа Вахнянина** (1890-1924), педагога, освітнього і пластового діяча, редактора, публіциста, січового стрільця
- 31 165 років від дня народження **Сильвестра Дрималика** (1855-1923), лікаря, директора Народної лічниці у Львові (1918-1923), співзасновника Українського лікарського товариства у Львові (1910), громадського діяча, засновника кредитового кооперативу «Народний дім», читальні, Руської ради у Жовкві

КВІТЕНЬ

- 3 145 років від дня народження **Дениса Коренця** (1875-1946), педагога, історика, географа, організатора фахового економічного шкільництва, діяча кооперативного руху в Галичині, публіциста, члена товариства «Просвіта», голови товариства «Рідна школа», дійсного члена НТШ
- 30 років тому (1990) за рішенням сесії міської Ради над ратушею Львова вперше в новітній історії України піднято синьо-жовтий прапор, посвячений 2 квітня митрополитом УГКЦ Володимиром Стернюком

- 14** 90 років від дня народження **Романа Кирчіва** (1930-2018), професора, літературознавця, фольклориста, етнографа, дійсного члена НТШ, заслуженого діяча науки і техніки України (2008), лауреата премії ім. Філарета Колесси (2012)
- 18** 80 років від дня народження **Бориса Зіменковського** (1940), професора, ученого в галузі фармацевтичної, органічної і біоорганічної хімії, ректора Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького, члена-кореспондента Національної академії медичних наук України, дійсного члена НТШ, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки (2000)
- 29 квітня – 4 травня** 105 років тому (1915) під час Першої світової війни точилися запеклі бої за гору Маківку в Карпатах між підрозділами Українських січових стрільців і російськими військами, внаслідок яких російські війська зазнали значних втрат і відступили

Цього місяця виповнюється

80 років (1940) з початку другої хвилі депортації населення Західної України та Західної Білорусі: виселено 6 тисяч сімей раніше репресованих заможних селян

ТРАВЕНЬ

- 5** 120 років від дня народження **Юрія Липи** (1900-1944), лікаря УПА, письменника, засновника видавництва «Народний стяг», одного з ідеологів українського націоналізму
- 120 років тому (1900) Кирило Трильовський у селі Завалля Снятинського повіту заснував пожежно-руханкове товариство «Січ», яке стало поштовхом для масового патріотичного руху української молоді Австро-Угорщини і спричинило створення військового товариства «Січові стрільці»
- 7** 90 років від дня народження **Івана Гущака** (1930-2011), письменника, члена Національної спілки письменників України, лауреата обласної премії ім. Маркіяна Шашкевича
- 8** 80 років (1940) з часу створення у Львові обласної бібліотеки для дорослих, яка 1955 р. отримала ім'я Ярослава Галана. Нині – Львівська обласна універсальна наукова бібліотека

- 80 років тому (1940) Історичний музей Львова і Національний музей ім. Яна III було об'єднано в одну установу – Львівський державний республіканський історичний музей, нині – Львівський історичний музей
- 9 80 років (1940) з часу створення Львівської обласної бібліотеки для дітей
- 17 135 років від дня народження **Семена Магальяса (1885-1978)**, культурно-освітнього і військового діяча, співорганізатора Державного секретаріату військових справ ЗУНР, сотника армії УНР, начальника закордонного відділу Головного управління Генштабу армії УНР, одного із засновників УВО
- 100 років від дня народження **Романа-Андрія Кияка (1920-1998)**, священника УГКЦ, діяча визвольного руху, члена обласного проводу ОУН, члена Пласту
- 18 100 років від дня народження **Івана-Павла II (1920-2005)**, Папи Римського, Святого Католицької церкви, канонізованого 2014 року, поета, драматурга, поліглот, педагога, філософа історії, феноменолога
- 23 70 років тому (1950) на базі стаціонару Львівського науково-дослідного інституту охорони материнства і дитинства відкрито дитячу лікарню «ОХМАТДИТ»
- 30 років (1990) з часу заснування Історико-меморіального музею Євгена Коновальця в с. Зашків Жовківського району, 1 березня 1993 р. музей отримав статус державного і став відділом Львівського історичного музею
- 25 140 років від дня народження **Володимира Бачинського (1880-1927)**, адвоката, журналіста, видавця, організатора Української національно-демократичної партії, члена товариства «Просвіта»
- 27 150 років від дня народження **Володимира Охримовича (1870-1931)**, адвоката, етнографа, публіциста, професора Українського таємного університету у Львові, дійсного члена НТШ
- 28 180 років від дня народження **Омеіяна Партицького (1840-1895)**, мовознавця, етнографа, історика, педагога, редактора, видавця, співзасновника товариства «Просвіта»

- 29** 80 років від дня народження **Теодори Савчинської-Латик** (1940), письменниці, перекладачки, членкині Національної спілки письменників України
- 30** 140 років від дня народження **Юліана Заяця** (1880-1971), правника, дослідника цивільного і римського права, художника, камерного співака (тенор), члена УНДО та НТШ

Цього місяця виповнюється

80 років (1940) з часу створення Державного краєзнавчого музею «Дрогобиччина»

ЧЕРВЕНЬ

- 17** 90 років від дня народження **Михайла Гориня** (1930-2013), багаторічного політв'язня, дисидента, правозахисника, народного депутата України І скликання (1990-1994), почесного голови Республіканської християнської партії
- 21 (28?)** 130 років від дня народження **Петра Франка** (1890-1941), письменника, педагога, науковця-хіміка, військового льотчика УГА, співзасновника Пласту, члена НТШ
- 120 років від дня народження **Катерини Грушевської** (1900-1943), етнографа, етносоціолога, фольклористки, перекладачки, редакторки, членкині товариства «Просвіта», дійсного члена НТШ
 - **100 років від дня народження Ольги Ільків** (1920), політв'язня, членкині Пласту, ОУН, зв'язкової головнокомандувача УПА **Романа Шухевича**

ЛИПЕНЬ

- 1** 30 років (1990) з часу виходу першого номера газети «За вільну Україну»
- 15** 140 років від дня народження **Богдана Барвінського** (1880-1958), історика, педагога, бібліографа, журналіста, архівіста, дійсного члена НТШ
- 16** 30 років (1990) з часу проголошення Верховною Радою України Декларації про державний суверенітет України

- 27** 140 років від дня народження **Володимира Гуркевича** (1880-1937), адвоката, редактора, публіциста, краєзнавця, засновника музею «Бойківщина» у Самборі, організатора філій товариств «Просвіта» і «Січ»
- 29** 155 років від дня народження **Андрея Шептицького** (1865-1944), графа, єпископа УГКЦ, Митрополита Галицького та Архієпископа Львівського – предстоятеля УГКЦ, доктора права, видавця, редактора, публіциста, мецената, дійсного члена НТШ
- 30** **100 років (1920) з часу створення нелегальної Української військової організації (УВО)**

СЕРПЕНЬ

- 1** 30 років тому (1990) у Червонограді демонтували пам'ятник Леніну, що стало поштовхом до знесення монументів «вождю» і в інших областях Західної України
- 8** 140 років від дня народження **Володимира Левинського** (1880-1953), політичного діяча, публіциста, вченого, філософа
- 11** 30 років (1990) з часу відкриття медичного музею-архіву Мар'яна Панчишина, нині – Музей історії медицини Галичини ім. Мар'яна Панчишина
- 14** 130 років від дня народження **Йосифа Осташевського** (1890-1948), священника УГКЦ, публіциста, громадського діяча
- 20** 155 років від дня народження **Олекси Бобикевича** (1865-1902), священника УГКЦ, письменника, політика, педагога, видавця, голови товариства «Просвіта» у Стрию, організатора кооперативного руху, співзасновника товариства «Міщанська бесіда» в Стрию і хорового товариства «Стрийський Боян»
- 29** 145 років від дня народження **Льонгина Цегельського** (1875-1950), адвоката, політика, дипломата, публіциста, видавця, редактора, представника уряду ЗУНР у США
- 31** 130 років від дня народження **Андрія Волощака** (1890-1973), поета, громадського діяча, члена літературної організації «Горно»

ВЕРЕСЕНЬ

- 3** 130 років від дня народження **Олександра Рибачевського** (1890-1963), лікаря, сотника УГА, члена Українського лікарського товариства
- 6** 130 років від дня народження **Северина Левицького** (1890-1962), військового і пластового діяча, педагога, четаря легіону УСС, учасника підготовки Листопадового чину
- 60 років від дня народження **Ігоря Гургули** (1960), письменника, публіциста, редактора, видавця, голови Львівської обласної організації Національної спілки письменників України, редактора часопису «Нова неділя» та фронтової газети «Честь Вітчизни»
- 9** **150 років від дня народження Генрика Гальбана (1870-1933), лікаря-невропатолога, засновника і професора кафедри неврології і психіатрії Львівського університету, декана медичного факультету, ректора (1933)**
- 140 років від дня народження **Августина Домбровського** (1880-1979), педагога, редактора, організатора філій товариств «Сільський господар», «Взаємна поміч українського вчителства», автора підручників
- 14** 30 років тому (1990) у Львові демонтовано пам'ятник Леніну
- 16** 135 років від дня народження **Володимира Кобільника** (1885-1937), лікаря, археолога, етнографа, члена Українського лікарського товариства, воїна УГА, активного члена Пласту, «Сокола», «Лугу», співзасновника журналу «Літопис Бойківщини»

ЖОВТЕНЬ

- 1** 90 років від дня народження **Ярослава Малицького** (1930), учасника українського національно-визвольного руху, політв'язня, почесного голови Львівської обласної Спілки політв'язнів України
- 3** 120 років від дня народження **Олександра Білинського** (1900-1946), лікаря, добровольця легіону УСС, громадського діяча
- 5** 130 років від дня народження **Карла Коберського** (1890-1940), науковця, кооператора, публіциста, дійсного члена НТШ

- 9** 180 років від дня народження **Дениса Кулачковського** (1840-1918), правника, громадського діяча, депутата Галицького крайового сейму, де виступав за відкриття шкіл з українською мовою навчання, члена «Руської ради»
- 90 років від дня народження **Володимира Здоровеги** (1930-2006), одного з фундаторів української школи журналістики, педагога, професора Львівського національного університету ім. Івана Франка, декана факультету журналістики, заслуженого журналіста України (1993), його ім'я присвоєно щорічній журналістській премії Львівщини «Сучасність»
- 10** 80 років (1940) з дня заснування Львівського національного (з 23 серпня 2011 р.) літературно-меморіального музею Івана Франка
- 13** **150 років від дня народження Володимира Герасимовича (1870-1940), священника УГКЦ, письменника, автора розвідки «Народні звичаї, обряди та пісні в селі Крехові Жовківського повіту», перекладача, члена товариства «Просвіта»**
- 16** **150 років (1870) з часу заснування «Академічної бесіди» – першого українського статутного студентського товариства у Львові, яке виконувало функцію читальні, першим головою був Орест Авдіковський**
- 24** 135 років (1885) з часу заснування у Львові української політичної організації галицьких народовців «Народна рада» на противагу опанованій москвофілами «Руській раді», першим головою був Олександр Огоновський
- 30** 90 років від дня народження **Михайла Голубця** (1930-2016), державного і політичного діяча, народного депутата України І скликання (1990-1994), професора, академіка Національної академії наук України, віце-президента Лісівничої академії наук України, почесного директора Інституту екології Карпат НАН України, заслуженого діяча науки і техніки України (1992), лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки (2005)

Цього місяця виповнюється

110 років (1910) з часу заснування Українського лікарського товариства у Львові – першої фахової організації лікарів-українців, першим головою був директор Народної лічниці Євген Озаркевич

ЛИСТОПАД

- 15** 90 років від дня народження **Михайла Павловського** (1930-2013), лікаря-хірурга, професора, ректора Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького (1981-1998), академіка Академії наук вищої школи України, дійсного члена Національної академії медичних наук України
- 21** 80 років від дня народження **Романа Дідули** (1940), прозаїка, гумориста, члена Національної спілки письменників України, лауреата обласної премії ім. Богдана Лепкого та премії Національної спілки письменників України ім. Остапа Вишні
- 23** 110 років від дня народження **Миколи Лебеда** (1910-1998), політичного і військового діяча, одного з лідерів ОУН-УПА, учасника 2-го Великого збору ОУН(б), заступника Степана Бандери
- 24** 130 років від дня народження **Володимира Білозора** (1890-1969), лікаря легіону УСС, учасника бою на Маківці, керівника відділу здоров'я військової управи дивізії «Галичина»
- 60 років від дня народження **Бориса-Андрія Гудзяка** (1960), єпископа УГКЦ, науковця в галузі церковної історії, президента УКУ, члена Пласту, дійсного члена НТШ, члена Українського ПЕН
- 25** **150 років від дня народження Миколи Заячківського (1870-1938), підприємця, економіста, громадського та кооперативного діяча, мецената**
- 27** 80 років від дня народження **Марії Прокопець** (1940), письменниці, педагога, членкині Всеукраїнського літературного об'єднання «Письменники Бойківщини», лауреатки літературної премії ім. Мирона Утриска, нагороджена орденом Княгині Ольги III ст. (2019)

ГРУДЕНЬ

- 1** 90 років від дня народження **Романа Федоріва** (1930-2001), письменника, члена Національної спілки письменників України, редактора часопису «Дзвін», лауреата Шевченківської премії (1995)
- 6** 80 років від дня народження **Ірини Калинець** (1940-2012), філолога, письменниці, членкині Національної спілки письменників України, політв'язня, діячки дисидентського руху, депутата Верховної Ради України I скликання (1990-1994)

- 11** 160 років від дня народження **Андрія Коса** (1860-1918), правника, публіциста, видавця, громадсько-політичного діяча
- 130 років від дня народження **Миколи Матієва-Мельника** (1890-1947), письменника, журналіста, викладача, творця стрілецької поезії, воїна легіону УСС та УПА
- 12** 130 років від дня народження **Андрія Мельника** (1890-1964), військового і політичного діяча, полковника армії УНР, організатора формації Січових стрільців у Києві, співорганізатора УВО, голови Проводу ОУН, в'язня німецьких концтаборів
- 18** 140 років від дня народження **Северини Кабарівської** (1880-1929), письменниці, публіцистки, педагога, однієї із засновниць товариства «Просвіта» у Ходорові
- 21** 30 років тому (1990) у Львові відбулася перша Всеукраїнська конференція відродженого Союзу українок
- 22** 135 років від дня народження **Володимира Грицяя** (1885-1976), священника, особистого секретаря митрополита Андрея Шептицького
- 29** 155 років від дня народження **Володимира Децикевича** (1865-1946), віцепрезидента Галицького намісництва у Львові, голови кураторії Національного музею у Львові, дійсного члена НТШ

ЦЬОГО РОКУ ВИПОВНЮЄТЬСЯ

- 990** років (1030) з часу першої згадки про м. Белз Сокальського району
- 750** років тому (1270) у Львові збудовано найстаріший з існуючих костелів – св. Іоанна Хрестителя
- 750** років тому (1270) у Львові осіли вірмени
- 680** років тому (1340) німецька громада Львова заклала костел Непорочного Зачаття Марії Сніжної (нині – храм Матері Божої Неустанної помочі)
- 660** років тому (1360) з часу першої згадки про м. Угнів Сокальського району
- 655** років (1365) з часу першої згадки про с. Зимна Вода (у 1946-1989 рр. Водяне) Пустомитівського району
- 650** років (1370) з часу спорудження у Львові Вірменської церкви
- 650** років (1370) з часу першої писемної згадки про м. Яричів (з 1963 р. – селище Новий Яричів) Кам'янка-Бузького району

- 635** років (1385) з часу першої згадки про м. Стрий
- 575** років тому (1445) у Львові на площі Ринок почала діяти аптека Василя Русина
- 570** років від дня народження **Юрія Дрогобича** (Юрія Донат-Котермака) (1450-1494), вченого епохи Відродження, освітнього діяча, поета, філософа, астронома і астролога, доктора медицини та філософії, ректора Болонського університету, професора Ягеллонського університету в Кракові
- 565** років (1455) з часу першої згадки про м. Рава-Руська Жовківського району
- 470** років від дня народження **Івана Вишенського** (1550-1621), релігійного діяча, письменника
- 450** років від дня народження **Петра Конашевича-Сагайдачного** (бл. 1570-1622), полководця, політичного діяча, гетьмана козацтва, мецената-опікуна православних братств
- 430** років (1590) з часу заснування папірні в с. Лівчиці Городоцького району
- 420** років тому (1600) у Брюховичах збудовано міську папірню, що виробляла папір для потреб львівського магістрату
- 390** років тому (1630) коштом Ельжбети Сенявської збудовано костел св. Петра та Павла Апостолів ордена єзуїтів (нині – церква УГКЦ, т. зв. Гарнізонний храм)
- 380** років (1640) з часу побудови замку в Підгірцях Бродівського району – пам'ятки архітектури пізнього відродження і бароко
- 380** років від дня народження **Юрія-Франца Кульчицького** (1640-1692), шляхтича гербу Сас, купця, перекладача, героя оборони Відня, власника однієї з перших віденських кав'ярень
- 330** років (1690) з часу заснування у Жовкві першої в Україні жидівської друкарні
- 290** років (1730) з часу заснування дендропарку в с. Оброшине Пустомитівського району
- 245** років тому (1775) військовий фармацевт Франц-Вільгельм Наторп на площі Ринок у Львові відкрив аптеку «Під чорним орлом», 1966 р. в ній було створено аптеку-музей
- 235** років (1785) з часу створення у Львові загальнодоступної лікарні з трьох відділів: хірургічного, пологового і для душевнохворих (нині – головний корпус обласної клінічної лікарні на вул. Чернігівській)
- 210** років від дня народження **Лева Трещаківського** (1810-1874), священника УГКЦ, діяча Головної Руської Ради, члена-засновника «Галицько-Руської матиці»

- 185** років (1835) з початку дослідження львівським аптекарем і хіміком Теодором Торосевичем складу мінеральних вод трускавецьких джерел «Фердинанд», «Маруся», «Нафта»
- 185** років тому (1835) на Княжій і Замковій горах у Львові закладено парк «Високий Замок»
- 180** років тому (1840) у Львові відкрили «Першу християнську охорнку для малих дітей» – дитсадок (нині – вул. Кониського, 2)
- 175** років (1845) з часу відкриття у Львові першої в Європі спеціалізованої дитячої лікарні св. Софії
- 170** років від дня народження **Івана Чапельського** (1850-1919), священника УГКЦ, педагога, голови Українського педагогічного товариства, редактора, видавця
- 150** років (1870) з часу заснування графом Володимиром Дідушицьким Природничого музею у Львові – одного з найстаріших і найбагатших музеїв Європи, нині – Державний природознавчий музей НАН України
- 140** років (1880) з часу виходу у Львові літературно-наукового журналу «Зоря», який був органом Літературного товариства ім. Т. Шевченка (згодом – НТШ)
- 140** років (1880) з початку використання у Моршині мінеральних вод для лікування
- 135** років (1885) з часу запровадження у Львові телефонного зв'язку
- 135** років (1885) з часу заснування селища Жвирка Сокальського району
- 135** років (1885) з часу прокладення залізниці до Сокаля
- 125** років тому (1895) за сприяння Андрея Шептицького у жовківському василіанському монастирі відкрилися видавництво та друкарня (нині – видавництво «Місіонер»)
- 120** років тому (1900) споруджено пасаж Міколяша – наскрізний 120-метровий прохід між вулицями Коперника та Крутою (нині – М. Вороного) з торговою галереєю, накритою ажурною заскленою металевою конструкцією (архітектори Іван Левинський і Альфред Захаревич)
- 120** років тому (1900) у Львові з ініціативи архітектора Василя Нагірного створено першу українську жіночу промислову спілку – школу кравецтва «Труд» (пл. Ринок, 39)
- 30** років (1990) з часу створення Львівського обласного суспільно-культурного товариства «Холмщина»
- 25** років (1995) з часу заснування львівської літературної видавничої агенції «Піраміда» (нині – багатопрофільне видавництво, засновник Василь Гутковський)

1 січня

КРИТИК ТОТАЛІТАРИЗМУ

Ярослав ГРИЦАК (1960)
До 60-річчя від дня народження

Серед українських інтелектуалів далеко не всі сприймають публіцистичні публікації професора Ярослава Грицака. І це не дивно: історик є переконаним і послідовним критиком тоталітаризму в усіх проявах – від комунізму до націоналізму. Його ліберальні погляди сформувалися під впливом як старших колег-істориків, які прагнули подолати спадщину радянського минулого, так і українських інтелектуалів, які жили у вільному світі, – І. Лисяка-Рудницького, Р. Шпорлюка, Ф. Сисина. Як розповідає сам науковець, його мрія стати істориком здійснилася майже випадково, адже далеко не кожному сільському хлопцеві (він народився в селі Довгому на Стрийщині в родині кравця, середню освіту здобув у селі Станкові) щастило вступити на істфак славного Львівського університету. Допоміг археолог Вітольд Ауліх, в експедиції якого працював юнак. Талановитому випускникові запропонували займатися науковою працею в аспірантурі.

В останні роки Союзу ми зі Славком були членами Львівської асоціації молодих істориків, брали участь у прилюдних дискусіях про нашу історію і культурний розвиток нації, у відродженні НТШ, діяльності Історичної й Археографічної комісій. Виступи Славка

частенько викликали дискусію, змушували молодь критично сприймати не лише минуле, але й тодішню українську дійсність.

1987 року Я. Грицак захистив кандидатську про робітників Бориславсько-Дрогобицького басейну в XIX – на поч. XX ст. (керівник – С. Трусевич), глибоко цікавився Франком. Його перша книга «Дух, що тіло рве до бою...», видана ще 1990 р., – аналіз політичних поглядів Каменяра. Також активно займався громадською працею, був одним із засновників Товариства Лева. Після закінчення аспірантури Ярослав працював науковцем Інституту суспільних наук АН УРСР у Львові. А 1992 р. очолив новостворений Інститут історичних досліджень Львівського університету, що діє й донині, заснував журнал «Україна модерна». Водночас протягом 1992-1999 рр. був головою Історичної комісії відновленого НТШ. У 1993-1994 рр. за сумісництвом працював в Інституті української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського. Високий науковий рівень його публікацій про український суспільно-політичний рух в Галичині XIX – поч. XX ст., захищений докторат з історіографії та історіософії формування модерної української нації (1996), а також добре знання англійської спричинилися до його запрошення в Будапешт: протягом 1996-2009 рр. він був гостем-професором Центрально-Європейського університету. З 2003 року Ярослав Грицак – професор Українського католицького університету, зараз продовжує очолювати Інститут історичних досліджень.

Критично ставлячись до історіографії минулого, Ярослав Грицак в той же час багато зробив для популяризації спадщини І. Лисяка-Рудницького, Л. Колаковського, о. Й. Тішнера та інших інтелектуалів. Як науковець Ярослав завжди тяжів до синтезу, висвітлення нашої історії в найширшому європейському і світовому контексті. Тому не раз брав участь у написанні підручників історії України. Ще 1996 р. ми зі Славком були співавторами новаторського підручника для студентів «Історія України» (Львів, «Світ»), який згодом багато разів перевидавався. Цей досвід став йому в пригоді при виданні власних курсів «Нариси з історії України» (Київ, 2000), «Historia Ukrainy. 1772-1999» (Люблін, 2000), «Nowa Ukraina. Nowe

interpretacje» (Вроцлав, 2009). Для вивчення історії культури важливе значення має дослідження «Пророк у своїй вітчизні: Іван Франко і його спільнота» (Київ, 2006).

Характерною рисою вченого є активна громадянська позиція, бажання впливати на модернізацію української нації. Саме для цього Грицак довгий час проводив у Львові Демократичний семінар, запрошуючи на нього відомих європейських інтелектуалів. Мені запав у пам'ять блискучий виступ Адама Міхніка, одного з лідерів революції в Польщі. Такі ж міркування зумовили публікацію численних публіцистичних статей у журналах «Критика», «Новое время», «Країна» та ін. Ці статті згодом вийшли в тематичних книгах «Життя, смерть та інші неприємності» (Київ, 2008), «Страсті по націоналізму» (Київ, 2011), «26-й процент, або Як подолати історію» (Київ, 2014), «Куди рухається світ» (Київ, 2015). На думку нашого колеги Олега Павлишина, вчений є переконаним прихильником «українсько-українського примирення та примирення з історичними сусідами, у першу чергу – поляками і євреями... вважає першочерговим завданням критичний перегляд історичного минулого України («подолання минулого»)).

Як авторитетний історик Ярослав Грицак є дійсним членом НТШ, членом Польської Академії наук і мистецтв у Кракові, співдиректором Німецько-української історичної комісії, почесним професором НаУКМА, членом редколегії журналів «Україна модерна», «Вісник НТШ», «Український гуманітарний огляд», «Критика», «Ab imperio» «Slavic Review» та ін. Відзначений кавалерським хрестом ордена Заслуг Польщі, численними преміями й нагородами України, Польщі та інших країн.

Важливу роль для польсько-українського порозуміння має книга «Ukraina. Przewodnik krytyki politycznej» – розмови Ізи Хруслінської з Ярославом Грицаком, видана у Гданську-Варшаві 2009 р. з передмовою А. Міхніка. Нещодавно її переклали й українською.

Ярослав Грицак одружений з Оленою Джеджорою, з якою познайомився в археологічній експедиції, має двох дорослих синів. Захоплюється астрономією, музикою, плаванням.

Історик Ярослав Грицак став знаковою постаттю для Львова й України, він є вченим, який гідно репрезентує світові інтелектуальні можливості української нації.

*Іван СВАРНИК,
директор ЛОУНБ, історик*

ЛІТЕРАТУРА

Життя, смерть та інші неприємності [Текст] : статті та есеї / Ярослав Грицак. – 3-тє вид., доповн. – Київ, 2011. – 248 с. – (Серія «De profundis»).

Розмови про Україну. Ярослав Грицак – Іза Хруслінська [Текст] / Я. Грицак, І. Хруслінська; пер. з пол. Б. Матіяш. – Київ, 2018. – 360 с.

Страсті за націоналізмом: стара історія на новий лад [Текст] : есеї / Ярослав Грицак; Укр. наук. ін-т Гарвардського ун-ту, Ін-т критики. – Київ: Критика, 2011. – 352 с.

Формування модерної української нації: історіографія та історіософія проблеми [Текст] : автореферат дисертації доктора історичних наук / Ярослав Грицак; НАН України, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. – Київ, 1996. – 43 с.

* * *

Інститут історичних досліджень Львівського національного університету імені Івана Франка [Текст] : бібліографія 1993-2012. – Львів, 2013. – 199 с. – Із змісту: [Про Я. Грицака]. – С. 29-61.

Львівське відділення Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України [Текст] : бібліографічний покажчик (1992-2012). – Львів, 2012. – 336 с. – Із змісту: [Про Я. Грицака]. – С. 134-136.

8 січня

НАЙСТАРІШИЙ УНІВЕРСИТЕТ В УКРАЇНІ

*80 років тому (1940) Львівському державному університету
присвоєно ім'я Івана Франка*

Довідка

Львівський національний університет імені Івана Франка – один з перших вищих навчальних закладів Східної Європи, найстаріший університет і один з провідних та найпрестижніших вищих навчальних закладів в Україні. Заснований на базі єзуїтської колегії у Львові, якій польським королем Яном II Казимиром 20 січня 1661 р. надано «гідність академії і титул університету» з правом викладання університетських дисциплін. 1773 року, після входження Галичини до складу Австрійської імперії, орден єзуїтів ліквідовано, а університет закрито. Він відновив свою діяльність відповідно до урядового розпорядження 1784 р. як Йосифінський університет у Львові. Протягом 1805-1817 рр. у зв'язку з імперською реформою освіти був реорганізований в ліцей, проте зберігалися університетські структура та обсяг викладання. У 1918 р., після розпаду Австро-Угорської імперії, Галичина була окупована Польщею, а університет отримав ім'я Яна Казимира та зазнав політики полонізації.

Після приєднання Західної України до СРСР указом Президії Верховної Ради УРСР від 8 січня 1940 р. Львівському державному університету присвоєно ім'я Івана Франка. Указом Президента України Л. Кучми від 11 жовтня 1999 р. університету надано статус національного.

Львівський університет пов'язаний з іменами багатьох відомих діячів, зокрема, яскравими представниками українського відродження XIX ст. М. Шашкевича та Я. Головацького. У 1870-х рр. на філософському факультеті Львівського університету навчався визначний український культурний та громадсько-політичний діяч, письменник і вчений І. Франко. Свого часу тут працював відомий український географ С. Рудницький. Кафедру загальної історії та історії країн Східної Європи протягом 1894-1914 рр. очолював видатний вчений М. Грушевський. З Львівським університетом пов'язано ім'я ще одного відомого вченого-історика І. Крип'якевича, обраного у 1958 р. дійсним членом АН УРСР. Серед відомих випускників університету – імена письменника і громадсько-культурного діяча Б. Лепкого, провідника ОУН Є. Коновальця, академіка НАН України І. Юхновського, письменника Д. Павличка, історика Я. Грицака та багатьох інших.

Нині на 17 факультетах здобувають освіту близько 21 тисячі студентів, навчальний процес забезпечують майже 2 тисячі викладачів. За результатами рейтингу вищих навчальних закладів України за даними наукометричної бази даних Scopus станом на квітень 2017 року Львівський університет посів четверте місце серед ВНЗ України. У 2018 році Львівський національний університет імені Івана Франка потрапив у один з найпопулярніших світових рейтингів The Times Higher Education World University Rankings — щорічне видання університетських рейтингів за версією журналу Times.

.

ЛІТЕРАТУРА

Шуст Р. Львівський університет (Львівський національний університет імені Івана Франка) [Текст] / Р. Шуст, А. Козицький // Енциклопедія Львова. – Львів, 2012. – Т. 4. – С. 382-392.

21 січня

«ЖИВИЙ ЛАНЦЮГ» СОБОРНОСТІ

*30 років тому (1990) відбулася символічна акція єднання
– «живий ланцюг» від Львова до Києва*

Довідка

У неділю 21 січня 1990 року, напередодні 71-ї річниці з дня урочистого оголошення на Софійському майдані в Києві універсалу про об'єднання Української Народної Республіки і Західноукраїнської Народної Республіки у соборну Україну, сотні тисяч українців (за офіційними даними 0,5 млн осіб, а насправді до 5 млн) від Львова до Києва взяли за руки, утворивши «живий ланцюг» єднання. Ця символічна суспільно-політична акція стала однією з наймасштабніших у світовій історії та стала ще одним кроком до здобуття незалежності України, засвідчила, що саме українці є творцями власної держави.

Ініціаторами виступили члени Народного руху України, зокрема брати Горині. Ідея не виглядала утопічною, адже вже панував дух незалежності, уже кілька років поспіль в УРСР відбувалися різноманітні масові мітинги невдоволених політикою СРСР, цього колоса на глиняних ногах, який захитався.

Хоча «живий ланцюг» іменувався «від Львова до Києва», та почався він не у Львові. Офіційним початком основного «ланцюга» вважалося місто Стрий на Львівщині. А до нього долучилося ще два – від Івано-Франківська та із Закарпаття. Таким чином «живий ланцюг» простягався практично на 700 км. Якщо в західній частині України ідея акції підтримувалася майже всіма, то вже на Житомирщині і Київщині ентузіастів було менше. Так, у Львові люди стояли в кілька шеренг, в той час як між Житомиром і Києвом проміжки між людьми досягали 10 метрів. До реалізації задуму свій внесок зробили профспілки, які забезпечили учасників транспортом, аби заповнити прогалини і забезпечити нерозривність «ланцюга» єднання.

Учасники солідаризувалися з ідеалами УНР і ЗУНР, висунули вимоги економічної і політичної незалежності України, повернення національної символіки. На Софійському майдані в Києві, на Вічевому майдані в Івано-Франківську, біля пам'ятника Іванові Франку у Львові, в інших містах ввечері того ж дня зібралося близько ста тисяч осіб на мітинги. Їх учасники переживали емоційне піднесення, лунали розмови про незалежність України. Велике психологічне значення мало масове використання синьо-жовтих прапорів, які тоді ще були поза законом. Лише у Львові учасники мітингу підняли близько п'яти тисяч синьо-жовтих знамен. Керівництво УРСР і влада на місцях, аби не загострювати ситуацію, не наважилися на застосування будь-яких силових методів.

Акція стала одним із свідчень того, що українська нація пододала страх перед комуністичним режимом і готова маніфестувати свою незгоду політиці комуністичної партії. 30 років тому ця подія стала провісником майбутнього падіння СРСР і проголошення нової незалежної і соборної України.

ЛІТЕРАТУРА

Бойко О. «Живий ланцюг» 1990 р. [Текст] / О. Бойко // Енциклопедія Львова. – Львів, 2008. – Т. 2. – С. 316-317.

Капелюшний В. «Живий ланцюг» [Текст] / В. Капелюшний // Енциклопедія сучасної України. – Київ, 2009. – Т. 9. – С. 552.

29 січня

НАЙМОЛОДШИЙ З БРАТІВ ГОРИНІВ

Микола ГОРИНЬ (1945)
До 75-річчя від дня народження

Доля, а радше старші брати, були прихильними до Миколи. Вони не дозволили своєму наймолодшому братові, народженому в січні суворого 1945 року, займатися політикою: хтось мусив допомагати мамі в тяжкі часи: 1949 року Горині, аби уникнути вивезення в Сибір за політичну діяльність голови родини (Микола Горинь-старший був одним із засновників УВО й діячем ОУН, родичем Горинів був і Микола Лебідь), втекли з Кнісела до міста Ходорова. Отож середню школу Микола закінчив 1963 р. уже в Ходорові. Відразу вступив до Львівського політехнічного інституту. На відміну від своїх старших братів, він обрав не гуманітарну, а технічну освіту. 1965 року старших братів – Михайла та Богдана – заарештували за антирадянську (тоді це кваліфікували як «націоналізм») політичну діяльність і заслали в табори. Микола в цей час навчався на факультеті автоматики у Львівській політехніці й залишився студентом лише завдяки заступництву Ростислава Братуня. Вищу освіту Микола завершив 1968 р., здобув фах інженера-електрика. На роботу його скерували до КБ виробничого об'єднання «Термоприлад», створеного у Львові 1956-го. Це була перша в Радянському Союзі організація, яка водночас із розробкою засобів вимірювання температури створила й розвивала наукову школу промислової термометрії. У 1969-1970 рр. Микола рік служив у армії,

далі знову працював на «Термоприладі» інженером, старшим інженером, провідним інженером-конструктором, провідним інженером-дослідником. У конструкторській і дослідницькій роботі Микола Горинь досягнув найвищого рівня кваліфікації, був автором багатьох винаходів і новаторських рішень у приладобудівній галузі, яка обслуговувала металургію, машинобудування, енергетику, у т. ч. атомну, ракетобудування, хімічну, оборонну промисловість, наукові дослідження. Досить часто доводилося їздити по Союзу, налагоджувати розроблені «Термоприладом» вимірювальні системи чи контролювати їх впровадження на різних підприємствах.

У період горбачовської перебудови Микола Горинь, як і старші брати, брав активну участь у процесах національного відродження – створенні ТУМ, «Руху», легалізації УГКЦ, став діяльним учасником новітнього державотворення в Галичині. 1990 р. Миколу Гориня обрали депутатом Львівської обласної ради І демократичного скликання, а 14 травня 1990 р. – заступником голови ради В. Чорновола. На цій посаді він віддавав багато сил, енергії, фахових навиків дослідника для налагодження народного господарства, встановлення господарських і культурних зв'язків з сусідніми областями й іншими регіонами України, міжнародної співпраці в різних сферах із Польщею, Угорщиною, Чехією та іншими країнами, здійснення приватизації і роздержавлення промисловості й сільського господарства, відновлення контактів з українцями по всьому світові. Чи не найскладнішою сферою було вирішення релігійних суперечок після виходу з підпілля Греко-католицької церкви. Львів'яни уважно стежили за сесіями обласної ради, з ентузіазмом сприймали всі позитивні зміни в області. Як згадує тепер Микола Горинь, Чорновіл казав: «Миколо, часу мало, мусимо використати той момент максимально, бо невідомо, скільки ми ще тут будемо. А те, що ми зробимо, ляже в майбутній фундамент української держави». 1994 р., коли В'ячеслав Чорновіл був обраний депутатом Верховної Ради України, Микола Горинь став головою Львівської обласної ради й головою облвиконкому. Після обрання президентом Л. Кучми Миколу Гориня 1995 р. призначили головою Львівської

облдержадміністрації. Водночас він був членом Конституційної комісії при Президентові України. Однак у квітні 1997 р. через гострий конфлікт з Кучмою та його оточенням він написав заяву на звільнення з обох керівних посад. Навесні 1997-го став заступником начальника Західної регіональної митниці, певний час очолював цю важливу установу, потім (до 2003 р.) знову був заступником. 2003-го був звільнений з митниці через скорочення штатів і вийшов на пенсію. Це дало можливість віддатися громадській діяльності: з 2004 року Микола Горинь став членом Центрального проводу Народного Руху, у 2004-2005 рр. керував виборчим штабом Віктора Ющенка у Львові з виборів президента України, а протягом 2005-2006 років входив до політради «Нашої України» з парламентських і місцевих виборів. У березні 2006 р., за президентства Ющенка, його обрали депутатом Львівської обласної ради, а з травня того ж року він був заступником голови Львівської обласної ради. Однак досить швидко з'ясувалося, що часи змінилися, серед депутатів панують комерційні настрої, усе почали вимірювати грошовим еквівалентом. Для Миколи Гориня такий підхід виявився неприйнятним, і він покинув владні коридори. Однак у сучасній Україні він бачить позитивні зміни, пов'язані з новим поколінням людей, які пройшли Майдан, воювали, були волонтерами. Саме з ними він пов'язує майбутнє України.

*Іван СВАРНИК,
директор ЛОУНБ, історик*

ЛІТЕРАТУРА

Микола Горинь: «Ніколи не думав, що знову треба буде боротися за незалежність України» [Текст] : розмова з колишнім головою Львівської облради / вів В. Кухар // Голос Прикарпаття. – 2010. – 20 серп.

«Не пишу мемуарів, щоб не кривити душею: забагато негативу пам'ятаю...» [Текст] : розмова з Миколою Горинем / вів Б. Козловський // Високий Замок. – 2015. – 30 січ. – С. 7.

Узяти раду під контроль [Текст] : розмова з Миколою Горинем / вів Я. Іваночко // Суботня пошта. – 2008. – 27 листоп. – С. 6.

31 січня

ЗАСЛУЖЕНИЙ АВТОРИТЕТ

Юліан ДЕЦИК (1920-1997)
До 100-річчя від дня народження

Біографічна довідка

Юліан Децик народився на Львівщині, у місті Самборі. У 1945 році закінчив медичний факультет Львівського медичного інституту. Після трирічного навчання в аспірантурі був асистентом кафедри патологічної фізіології (1948-1952), відтак асистентом, доцентом, завідувачем, професором кафедри пропедевтики внутрішніх хвороб, на якій працював загалом 44 роки (1952-1996).

У 1950 році захистив кандидатську дисертацію «Холінергічні фактори при анафілактичному шоку», а у 1967-му докторську дисертацію «Нейрогуморальні процеси при недостатності кровообігу», через рік отримав звання професора. Заслужений діяч науки і техніки (1991).

Як науковець Юліан Децик цікавився проблемами кардіології, ревматології, гепатології, алергології, клінічної ензимології, анафілактичного шоку, вивчав епілептогенну дію амідопірину і антипірину, нейрогуморальну регуляцію при серцево-судинних захворюваннях – стенокардії, інфаркті міокарда, гіпертонічній хворобі, ревмокардиті, хронічній недостатності кровообігу. Запропонував експресметод визначення активності холінестерази сироватки крові. Підготував 16 кандидатів та чотирьох докторів наук.

Юліан Децик є автором близько 180 наукових праць, серед них 4 монографії, підручник, посібник («Рідкісні і атипові синдроми і захворювання в клініці внутрішніх хвороб», 1983; «Дифузні хвороби сполучної тканини в дерматологічній практиці», 1988; «Посібник з клінічної лабораторної діагностики», 1992; «Пропедевтика внутрішніх хвороб», 1998 та ін.)

ЛІТЕРАТУРА

Ганіткевич Я. Історія української медицини в датах та іменах [Текст] / Я. Ганіткевич. – Львів, 2004. – 450 с. – Із змісту: *[Про Ю. Децика]*. – С. 103, 196, 289.

Дутка Р. Децик Юліан Ілліч [Текст] / Р. Дутка, О. Яворський // Енциклопедія сучасної України. – Київ, 2007. – Т. 7. – С. 499.

Зіменковський Б. Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784-2006 [Текст] / Б. Зіменковський, М. Гжегоцький, О. Луцик. – Львів, 2006. – 452 с. – Із змісту: *[Про Ю. Децика]*. – С. 88-89.

Подільчак М. Заслужений авторитет [Текст] : до 75-річчя професора Юліана Децика / М. Подільчак // Народне здоров'я. – 1995. – № 3.

ЛЕГЕНДАРНИЙ «ВОРОНИЙ»

*Василь ЛЕВКОВИЧ (1920-2012)
До 100-річчя від дня народження*

Василеві Левковичу (псевда Вороний, Чернець, Чубатий, Роман) Бог дав багато літ життя. Чи не взамін за чверть століття тюрем і таборів, через які суджено було пройти незламному воякові, одному з двох десятків нагороджених Золотим хрестом бойової заслуги.

Василь народився в українському селі Старий Люблинець неподалік Любачева (нині Польща), рано став круглим сиротою. 1939 року, коли ці терени після поділу Польщі між Гітлером і Сталіним потрапили до німецької зони окупації, дев'ятнадцятилітній юнак уже був членом ОУН і розпочав боротьбу за Українську соборну самостійну державу – пройшов підпільний військовий вишкіл в Улазові. Після початку німецько-радянської війни 1941 р. українське підпілля, не чекаючи німецького дозволу, розпочало відновлення української державності. Василь у складі похідної групи ОУН вирушив у Рівненську область і став інструктором окружної міліції. Коли німецька влада розгорнула репресії проти ОУН, перейшов у

підпілля. Від літа 1942 р. він був заступником організаційного референта Дубнівського окружного проводу ОУН на Рівненщині. А від березня наступного року став активним учасником збройної боротьби, яку новостворена УПА провадила проти німців, радянських і польських партизанів. В УПА «Вороний» пройшов шлях від командира чоти до командувача військової округи «Буг». На початку 1944 р. був поранений у бою з радянськими партизанами поблизу Буська. Радянські карателі не раз рапортували до Москви про знищення «Вороного». Зокрема, 18 грудня 1944 р. нарком внутрішніх справ УРСР Рясний послав Л. Берії донесення, яке той передав особисто Сталіну. У ньому йшлося про запеклий бій 13-14 грудня 1944 р. у с. Рожджалів Радехівського району, де перебував штаб ВО «Буг» та кілька підрозділів УПА – загалом 150 повстанців. Усіх упівців, за словами Рясного, було знищено, у тому числі загинув і «Вороний», командувач. Село оточили 250 карателів, однак після запеклого бою мусили відступити. На допомогу їм прислали ще один батальйон прикордонних військ і мінометний взвод. Кілька разів оточені переходили в контратаку, частина повстанців, очевидно, пробилася крізь оточення. Інші ж героїчно загинули в нерівному бою. Про це свідчить кількість загиблих – 146, і полонених – 5, тобто 151 особа. Але після бою карателі підібрали лише 81 одиницю вогнепальної зброї, у т. ч. 20 пістолетів. Це означає, що кількість полеглих повстанців насправді була 50-60 чоловік, а більшість загиблих були мешканцями знищеного карателями села.

1946 року майора «Вороного» нагороджено Золотим хрестом бойової заслуги 2-го класу. Таку нагороду отримали лише двадцятьоро героїв. Наприкінці 1946 р. він отримав високе звання полковника УПА. Його УГВР надала посмертно, оскільки вважала, що «Вороний» загинув. Насправді в ніч з 16 на 17 грудня його, непритомного від диму, емгебісти витягли з криївки під час облави. Слідство, що велося у тюрмі на Лонцького у Львові й у в'язниці МГБ в Києві, тривало півроку. Суд, який відбувся у липні 1947 р., засудив Левковича на 25 років таборів. Як і більшість повстанців, відбув увесь термін покарання і вийшов на волю щойно 1971р.

Після звільнення жив у місті Червонограді, працював на виробництві. Як вояк УПА вимагав перегляду вироку й визнання його військовополоненим, а не злочинцем. Не вважав себе громадянином СРСР, паспорт отримав лише в незалежній Україні. Тривала боротьба за справедливість завершилася 1997 р., коли Василя Левковича було реабілітовано. Згодом він разом із дружиною Ярославою, також учасницею збройної боротьби, переїхав до Львова. Залишив цікаві спогади про своє життя і боротьбу, видані П. Потічним і В. В'ятровичем 2003 року. Після того, як 2007 р. помер останній головний командир УПА Василь Кук, Василь Левкович залишався найвищим за званням старшиною УПА. У роки незалежності влада відзначила його орденами Богдана Хмельницького і Ярослава Мудрого. Був почесним громадянином м. Червонограда.

Василь Левкович помер 13 грудня 2012 р. у Львові, похований на Личаківському цвинтарі. Як писав у некролозі «Шлях перемоги», «своєю довголітньою жертвовною працею він заслужив повагу, сердечну подяку та низький уклін від своїх співвітчизників та побратимів».

*Іван СВАРНИК,
директор ЛОУНБ історик,*

ЛІТЕРАТУРА

Сторінки з пережитого комбатантом УПА [Текст] / В. Левкович-«Вороний» // Спогади вояків УПА та учасників збройного підпілля Львівщини та Любачівщини. – Торонто; Львів, 2003. – С. 11-142. – (Бібліотека Літопису УПА; т. 4).

* * *

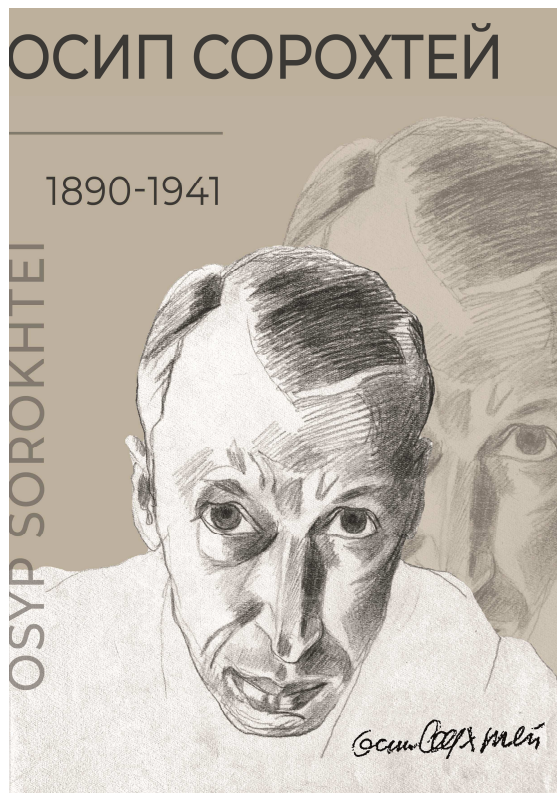
Гай-Нижник В. Левкович Василь Михайлович [Текст] / В. Гай-Нижник // Енциклопедія сучасної України. – Київ, 2016. – Т. 16. – С. 689.

Василь Левкович [Текст] : [некролог] // Шлях перемоги. – 2012. – 19 груд. – С. 7.

«Особые папки» Сталіна і Молотова про національно-визвольну боротьбу в Західній Україні у 1944-1948 рр. [Текст] : збірник документів / упоряд.: Я. Дашкевич, В. Кук. – Львів, 2010. – 594 с. – Із змісту: [Про В. Левковича]. – С. 122-124.

Осип СОРОХТЕЙ: ПОВЕРНЕННЯ З НЕБУТТЯ

***Осип-Роман СОРОХТЕЙ (1890-1941)
До 130-річчя від дня народження***

Найкращим мірилом для оцінювання мистецтва, його найсуворішим, найбільш об'єктивним та водночас непідкупним критиком є лише час. Коли нині говорять про Осипа-Романа Сорохтея і його творчість, то все більше уваги звертають на майже романтизовану чи оповиту легендами історію про невизнаність художника, бідність існування, конфлікт із оточенням, «неприйняття міщанської всеїдності й бездуховності». Чи це так?

Осип-Роман Сорохтей народився в селі Баранчиці Самбірського повіту на Львівщині в сім'ї чеха за походженням Йосафата Сорохтея, який осів із сім'єю у Станіславові. У родині було троє дітей. Незабаром батько-залізничник загинув на роботі. Осип навчався у гімназії в Станіславові, проте його мати, ледве зводячи кінці з кінцями, змушена була віддати дітей на виховання в інтернати. Юний Осип не прийняв порядків монастирської школи отців-єзуїтів і втік. Мати влаштувала його на навчання в учительську семінарію Станіславова. Мало не на всіх уроках молодий мрійник малював, ще

не усвідомлюючи, що саме так торує власний шлях. Уже у 1909 році він ілюстрував рукописний літературно-мистецький журнал «Зірка» (Станіславів), наступного написав перший автопортрет.

Після закінчення гімназії у 1911 році вступив до Краківської академії мистецтв, що була на той час кипучим осередком протиріч. В академії точилися палкі суперечки між самою професурою щодо академізму та імпресіонізму, з одного боку, та сучасними формалістичними проявами, з іншого. Осипу Сорохтею пощастило потрапити в класи відомих викладачів і непересічних художників В. Вайса та Ю. Данькевича, які посіяли в душі молодого студента зерно до пошуку. Ще в роки навчання він отримав різні відзнаки і похвали. Зокрема, у 1914 році, після третього року навчання, взяв участь у виставці і здобув бронзову медаль. Проте він мав непростий характер, був доволі різким у судженнях та висловлюваннях, звідси і вузьке коло спілкування. Та найвідданіші друзі знали, що так він приховує свою чуттєву натуру. Тим більше, що напруга відчувалася у всьому: світ опинився на порозі Першої світової війни.

Перервавши навчання, Осип Сорохтей, як і чимало українських студентів, пішов на фронт, у лави УСС. Для організації культурно-просвітницької роботи серед стрілецтва було створено Пресову Кватиру, яка згуртувала талановитих митців, котрих очолив художник Осип Курилас. Туди, у Пресову Кватиру «Стрілецька кадра», був призначений молодий художник, і там вповні проявився його талант карикатуриста. Уже не іронія, а гострий сарказм та гротеск стануть основними виражальними засобами у творчості Сорохтея. З цього періоду до нас дійшли яскраві сцени маршів та воєнної муштри, портрети військових командирів та старшин. Для колег по службі робив замальовки, які розліталися листами по всій Австро-Угорщині. Вони мають не лише високу художню цінність, але й є цікавими дослідникам одностроїв і зброї тих часів.

З поверненням у 1920 році до навчання в академії продовжилася і кристалізація манери художника, яку активно підтримували Войцех Вайс, що любляв графічні та колористичні експерименти, і Станіслав Дембіцький, який був знаним карикатуристом і мав

значний досвід співпраці з відомими на той час виданнями. Поміж шанувальників шаржу в студентському середовищі виникло справжнє змагання – хто влучніше передасть модель чи постать однією лінією. Такі вправи загострили око, додали впевненості кожному штриху.

Не отримавши після закінчення жодної достойної пропозиції у Кракові, Осип Сорохтей повернувся до Станіславова, де отримав посаду вчителя малювання у гімназії. Його карикатури та шаржі гострі, мов бритва. Так, журнал «Зиз» у 1926 р. опублікував його карикатуру на директора польської гімназії, який постав в образі бійцівського собаки-бульдога, проте з елегантним пенсне. Зачеплений за живе різючою подібністю і популярністю карикатури, викритий в шовінізмі директор зробив усе для звільнення художника, якого згодом перевели в провінційну гімназію в Снятині.

У своєрідній творчій ізоляції митець не припинив творити, проте лише для себе і вузького кола поціновувачів. Його шанувальники – нечисленна збідніла інтелігенція, яка не могла купівлею творів забезпечити гідне існування митця. Але Сорохтей не впав у відчай, а поставився до своєї долі, як до випробування.

Був щасливий у подружньому житті – у 1928 р. побрався з Марією Карп'юк, яка була улюбленою ученицею Олекси Новаківського. Сучасники запам'ятали його вишукано елегантним: худорлявий, з неправильними рисами обличчя, вбраний недорого, проте зі смаком, з непідробним відчуттям внутрішнього лоску. Старанно пов'язана краватка-метелик додавала святковості його будням як у Станіславові, так і в Снятині. Зосереджений, з гострим зором: одного влучного погляду йому вистачало для закарбування в пам'яті тих чи інших рис перехожих, свого співрозмовника. До природи придивлявся довго, мовби намагаючись розчинитися в ній, всотати шкірою відчуття проміння, іскристої зелені, напитися очами плинністю буття.

Прискіпливо шукав власного методу. Експериментував, зважував кожен мазок у живописі, штрих у рисунку. У своїй манері

увібрав, напевно, усе найвиразніше і найкраще з попередніх віків, викристалізувавши все у квінтесенцію експресіонізму.

Так, його графічні портрети Т. Шевченка, І. Котляревського, І. Франка, Є. Гребінки, М. Менцинського, Марка Черемшини, С. Крушельницької, С. Людкевича, автопортрети, прикарпатські краєвиди, натюрморти, картини соціально-побутового («В городі», «Зустріч», «Везуть сіно», «Рубають дрова», «Інвалід», «Безробітні», «Брукують вулицю», «У коваля», «Фірман», «Штукатури» та ін.) й історичного жанрів («Збір дружини на рать», «Княжий город», «Козаки в поході», «Бандурист» тощо), численні шаржі стрільців і старшин УСС, учителів, церковних, культурних і громадських діячів, ілюстрації до книг повні експресії. А релігійні композиції Сорохтея на старозавітні та новозавітні сюжети, на думку деяких мистецтвознавців, цілком можна порівняти з ескізами фрескового стінопису доби італійського Відродження. Художник брав участь у виставках ГДУМ, АНУМ, УСС у Львові, у II Міжнародній виставці дереворитів у Варшаві. Загалом нині знайдено понад тисячу творів, які представлені у Львівській національній галереї мистецтв ім. Б. Возницького та Івано-Франківському музеї. Після смерті митця (інфаркт передчасно перервав його життя у 1941 р.) було лише дві ретроспективні виставки – у Станіславові (1942) і у Львові (1970).

Нині, на щастя, постать Осипа Сорохтея повертається із забуття: готується ювілейна виставка творів у Львові, яка повертає його ім'я у загальноєвропейський перелік художників-модерністів.

*Іван ДУДИЧ,
мистецтвознавець*

ЛІТЕРАТУРА

Сорохтей Осип (1890-1941) [Текст] // Енциклопедія українознавства. – Київ, 2000. – Т. 8. – С. 2956.

Сорохтей Осип Йосафатович [Текст] // Мистецтво України: біогр. довідник. – Київ, 1997. – С. 554.

* * *

Кіс-Федорук О. Релігійні мотиви у творах Осипа Сорохтея [Текст] / О. Кіс-Федорук // Київська церква. – 2000. – № 4. – С. 116-119.

Сорохтей Х.-М. Що відкрилося у серці [Текст] : спогад про батька / Х.-М. Сорохтей // Дзвін. – 1996. – № 5-6. – С. 129.

14 березня

ФУНДАТОР ПРИРОДООХОРОННОЇ НАУКИ

Степан СТОЙКО (1920)
До 100-річчя від дня народження

Біографічна довідка

Наукова та природоохоронна діяльність у галузі лісової геоботаніки та фітогеографії доктора біологічних наук, доктора Honoris Causa Зволєнського технічного університету (Словаччина), дійсного члена Екологічної та Лісівничої академій наук України, першого ученого України, якому вручили в Європейській Раді в Страсбурзі Золоту медаль ім. Петера Йозефа Ленне за заслуги в охороні природи, володаря золотої відзнаки за наукові досягнення в галузі охорони природного довкілля Міністерства охорони довкілля і водного господарства Польщі, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки професора Степана Стойка відома за кордоном та здобула міжнародне визнання.

Степан Стойко народився в селі Кричево Тячівського району Закарпатської області, закінчив Львівський сільськогосподарський інститут. Під керівництвом академіка П. Погребняка в Інституті лісу

АН УРСР 1955 р. захистив кандидатську, а 1969 р. – докторську дисертації про дубові ліси Карпатської гірської системи.

Діяльність ученого пов'язана з Львівським лісотехнічним інститутом (нині – Національний лісотехнічний університет України), Львівським державним природознавчим музеєм АН УРСР, Львівським відділенням Інституту ботаніки АН УРСР, Інститутом екології Карпат НАН України. Тривалий час він був заступником голови наукової ради з проблем біосфери в Західному науковому центрі АН УРСР, очолював Львівське обласне відділення Українського товариства охорони природи, його обирали головою ради Львівського будинку вчених. За сумісництвом Степан Михайлович понад 20 років працював на географічному факультеті Львівського національного університету імені Івана Франка.

Наукова діяльність Степана Стойка охоплює фітосозологію, лісову екологію, флористику, біологію деревних порід, лісову термінологію, історію науки, охорону природи. У цих галузях учений опублікував самостійно та у співавторстві 10 монографій, три навчальні посібники з охорони природи та понад 400 наукових статей, з них понад 40 – у закордонних журналах. Основні монографії: «Заповідники та пам'ятки природи Українських Карпат» (1966), «Охорона природи Українських Карпат і прилеглих територій» (1980), «Флора і рослинність Карпатського заповідника» (1982), «В. І. Вернадський. Життя і діяльність на Україні (1984-1988)», «Заповідні екосистеми Карпат» (1991), «The East Carpathian biosphere reserves» (1999), «Ужанський природний національний парк. Поліфункціональне значення» (2008).

У 2000 р. професор Степан Стойко напрацював концепцію створення ландшафтно-етнографічних заповідників. Пізніше, у 2006 р., – концепцію створення ландшафтно-меморіальних парків та пам'яток. На основі усвідомлення наслідків антропогенного впливу на біосферу, що спричинили збіднення біологічного та екосистемного різноманіття, професор С. Стойко сформував концепцію поліфункціонального значення природно-заповідного фонду.

Неоціненною є роль Степана Стойка у питанні збереження унікальних екосистем нашого регіону. За результатами наукових досліджень Львівщини, з метою збереження у природному стані типових або унікальних природних та історико-культурних комплексів та об'єктів, організації різних форм туризму, у першу чергу екотуризму, а також організації еколого-освітньої роботи, професор С. Стойко обґрунтував створення значної кількості територій та об'єктів природно-заповідного фонду області, у тому числі Яворівського національного природного парку і національного природного парку «Сколівські Бескиди», регіональних ландшафтних парків «Надсянський» та «Равське Розточчя», більшості заказників та заповідних урочищ. Завдяки його старанням регіональний ландшафтний парк «Надсянський» є складовою частиною польсько-словацько-українського біосферного резервату «Східні Карпати», який комісія МАБ ЮНЕСКО у 1999 р. внесла у міжнародну мережу біосферних резерватів. Спільно з польськими природоохоронцями професор Степан Стойко обґрунтував доцільність створення на базі існуючих у прикордонні заповідних територій міждержавного біосферного резервату «Розточчя», українську частину якого комісія МАБ ЮНЕСКО у 2011 р. внесла у міжнародну мережу біосферних резерватів.

ЛІТЕРАТУРА

Заповідні екосистеми Карпат [Текст] / С. Стойко, Е. Гадач, Т. Шимон, С. Михалик. – Львів, 1991. – 248 с.

Карпатам зеленіти вічно [Текст] / С. Стойко. – Ужгород, 1977. – 175 с.

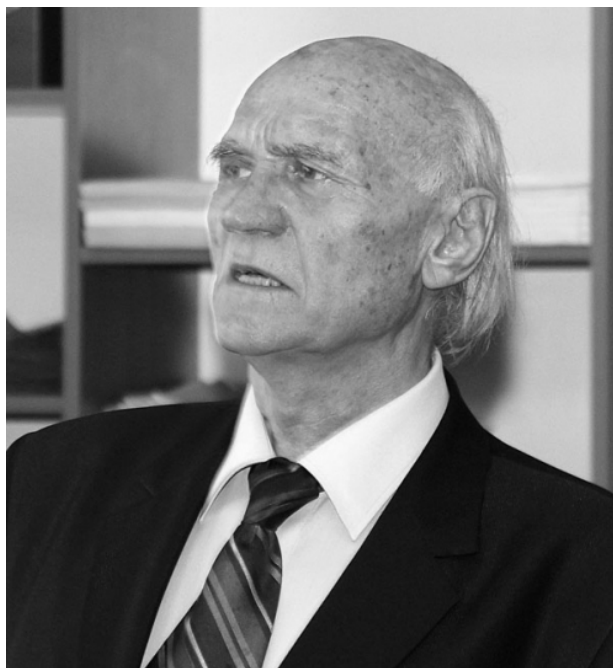
Сучасні види антропогенного впливу на життєве середовище [Текст] / С. Стойко, І. Койнова // Український географічний журнал. – 2012. – № 1. – С. 50-57.

* * *

Третяк П. Лісівник, ботанік, природоохоронець [Текст] : до 90-річчя від дня народження професора С. М. Стойка / П. Третяк // Наук. зап. Держ. природознавч. музею. – Львів, 2010. – Вип. 26. – С. 227-230.

15 березня

ДУХ ОДВІЧНОЇ СТИХІЇ

***Роман КОРИТКО (1935),
До 85-річчя від дня народження***

Біографічна довідка

Роман Коритко народився в селі Черче нині Рогатинського району Івано-Франківської області. Після закінчення сільської семирічної школи і Рогатинського педагогічного училища вступив на історико-філологічний факультет Станіславського педагогічного інституту. Працював учителем групи продовженого дня, директором школи, завучем, був на комсомольській і партійній роботі. Після здобуття Україною незалежності був заступником шеф-редактора відродженого «Літопису Червоної Калини» та журналу «Універсум».

Як письменник Роман Коритко почав освоюватися в літературі вже в зрілому віці, з поважним життєвим досвідом. Спочатку були новели (збірка «Колосковий гомін», 1976), відтак вдався до гостросюжетних, пригодницьких, детективних повістей: збірка «Криптонім» (1980), «Альфа й омега» (1986), «Гра ва-банк» (1989), «Втеча і повернення» (2003), «Приватне розслідування» (2004). Лаконічна оповідна манера творів з тонкою іронією, стрімке, вміло

дозоване розгортання сюжету, несподіваність сюжетних поворотів припали до смаку і читачеві, і критиці. За книги повістей «Криптонім», «Альфа і омега» і «Ва-банк» був прийнятий у члени Національної спілки письменників України.

Глибоке знання історії, любов до рідного краю надихнули на написання історичних романів «Корона Данила Галицького» (1996), «Брати Рогатинці» (1999), «Від передгрозя до громовиці» (2000), «У кігтях чужого орла» (2002), «Тривожна мандрівка в юність» (2005), «Приречена на смерть» (2006), «Дволикий світ» (2010), «Дух одвічної стихії» (2011), «Розбрат» (2016), «Безсмертне кохання» (2019), а також десятків історико-краєзнавчих нарисів («Опільське село Черче», «Стратин – село Опільського краю», «Добринів – село мальовничого Опілля», «Данильче – село Опільської землі», «Чесники – давнє село Опільського краю», «Липівка, Кривня, Воронів – Опільські села над Гнилою Липою», «Путятинці – Опільське село над Студеним Потоком», «Пуків – героїчне село Рогатинського Опілля», «Історія санаторію „Черче”», «Кліщівна – лісове село Опільського краю», «Полтва – село над однойменною рікою» та ін.).

Роман Коритко – лауреат премії ім. братів Б. і Л. Лепких (1999–2000) та премії ім. Ірини Вільде (2008).

ЛІТЕРАТУРА

Брати Рогатинці [Текст] : іст. роман-есе / Р. Коритко. – Львів, 1999. – 295 с.

Корона Данила Галицького [Текст] : іст. роман / Р. Коритко. – Львів, 1996. – 390 с.

* * *

Роман Коритко [Текст] // Письменники Львівщини: біобібліогр. довідник / за ред. М. Якубовської. – Львів, 2008. – С. 53.

Кузик С. «Корона Данила Галицького» [Текст] / С. Кузик // За вільну Україну. – 1997. – 8 лип.

Різник Л. Коритко Роман Федорович [Текст] / Л. Різник // Енциклопедія сучасної України. – Київ, 2014. – Т. 14. – С. 498.

Різник Л. На поклик рідного краю [Текст] / Л. Різник // Заграва. Імена на літературній карті Львівщини : календар-альманах на 2005 рік / упоряд.: О. Шматько, Г. Цвик; ред. О. Ковалюк; наук. ред. І. Лешнівська. – Львів, 2005. – С. 54-63.

3 квітня

УКРАЇНСЬКИЙ ПРАПОР НАД ЛЬВОВОМ

30 років тому (1990) над ратушею Львова вперше в новітній історії України піднято синьо-жовтий прапор

3 квітня 1990 року на першій сесії міської ради народних депутатів, більшість яких була обрана за підтримки НРУ та Товариства української мови, першим після вирішення необхідних процедурних питань та визнання повноважень депутатів було розглянуто питання про застосування Українського національного прапора у Львові й прийнято рішення підняти його на вежі Львівської ратуші.

Це рішення Львівської міської ради не виникло стихійно, воно було підготовлене всім ходом нашої історії, воно було волевиявленням не тільки львів'ян, але і всього нашого народу, який століттями боровся за свою свободу, незалежність, за свою національну державу. У цій боротьбі синьо-жовтий прапор утвердився символом найсвятіших прагнень українського народу до самостійності, суспільної справедливості і єдності, тогочасним наочним підтвердженням чого був єдиний «живий ланцюг», що простягнувся під синьо-жовтими прапорами від Києва до Львова та

Івано-Франківська під час святкування річниці Акту злуки 21 січня 1990 року. Підняття синьо-жовтого прапора над Львівською ратушею засвідчувало перед усім світом початок нового історичного періоду в житті українського народу – періоду національного відродження, періоду становлення справді незалежної та самостійної української держави.

Надзвичайно важливим у рішенні Львівської міської ради було те, що окремим пунктом і відповідним положенням вона визнала правомірність використання українського національного прапора під час проведення державних і громадсько-політичних заходів у Львові. Це рішення ставило синьо-жовтий прапор на рівень державного. Відтоді Український національний прапор, який за більшовицького панування був заборонений і піддавався переслідуванням, який компартійні посіпаки рвали і топтали, а тих, хто ставав під нього, били і навіть цькували собаками, отримав захист офіційної місцевої влади.

Львівська міська рада постановила також звернутися до Верховної Ради УРСР з пропозицією розглянути питання про статус і порядок використання української національної символіки та встановлення відповідальності за наругу над нею.

Але, безумовно, центральною подією того дня було підняття прапора над Львівською ратушею. Цього чекали всі. Особливо – багатотисячна громада, яка заповонила не тільки площу біля ратуші, але й прилеглі вулиці, і бурхливо реагувала на хід засідання, що трансливалося на площу через гучномовець.

Дуже організовано і оперативно вів засідання голова сесії бл. пам'яті Богдан Котик. Обговорення питання про прапор було дуже емоційним, але досить коротким і діловим. Крім депутатів міської ради, у роботі сесії брали участь запрошені депутати всесоюзного, республіканського та обласного рівнів, представники громадськості, зокрема, Р. Братунь, О. Влох, І. Калинець, С. Хмара, В. Чорновіл, Михайло Горинь та ін.

У виступах всі зійшлися на одному: прапор треба підняти негайно і то на найвищій точці – вежі ратуші. Рішення було прийняте

майже одноголосно і зустрінуто бурхливими оплесками і депутатів, і громади на площі. Проти проголосувало кілька керівників-компартійців та армійських політпрацівників. Після цього всі депутати вийшли на площу для участі в церемонії підняття прапора, що безпосередньо було доручено зробити депутатам Стефанії Шабатурі, Зиновію Саляку й мені.

Важко передати, яке глибоке хвилювання охопило нас. Ми розуміли історичну значимість цього акту, усвідомлювали, що в цей день на Львів звернуті погляди українців зі всього світу, ми відчували незриму присутність серед нас незліченних борців за волю України, які своїм героїзмом і самопожертвою спричинились до наближення цього моменту.

І нарешті звершилося: зазвучали фанфари, в безхмарне львівське небо здійнявся синьо-жовтий прапор, зустрінутий могутнім вигуком «Слава!». Лунає національний гімн «Ще не вмерла Україна», який за хором підхоплює велелюдна громада. Люди співають, у багатьох на очах блищать сльози. Це були незабутні хвилини.

Піднімаючи синьо-жовтий прапор над Львівською ратушею, ми були свідомі, що це ще не кінець, а тільки початок боротьби за справжню самостійність, що проімперські сили ще намагатимуться утримати своє панування, але ми вірили, що переможемо. Підставу для цієї віри давала нам продемонстрована в цьому акті єдність усіх патріотичних сил, яка вселяла переконання, що наш багатостраждальний, але незламний народ об'єднає всі зусилля навколо ідеї створення та зміцнення єдиної соборної української держави. Цій справі і сьогодні ми повинні віддати всі свої сили. І ми переможемо!

Євген ШМОРГУН,
депутат 1-го демократичного скликання Львівської міської ради

ЛІТЕРАТУРА

Винницький О. Незабутнє [Текст] / Орест Винницький // Національний прапор над Львовом. – Львів, 2011. – С. 50-51.

Національний прапор над Львовом [Текст] / упоряд. Р. Матковський. – Львів, 2011. – 272 с.

16 квітня

ІСТОРИК І ДИСИДЕНТ

Валентин МОРОЗ (1936-2019)
До роковин смерті

Читачам і працівникам ЛОУНБ запам'яталася зустріч з Валентином Морозом, що відбулася в кінці жовтня 2018 року з нагоди презентації дослідження про вченого пера Олега Полянського. На цій зустрічі легендарний борець за незалежність України цікаво і з гумором розповідав про своє життя, табори, а головне – про книги й читання, яке до останніх днів залишалося його улюбленим заняттям.

Валентин Мороз народився 15 квітня 1936 р. в селі Холоневі на Волині в родині свідомих українців: його батько Яків очолював «Просвіту» й керував сільським оркестром. З дитинства Валентин перейнявся духом спротиву радянській владі, що супроводжував український повстанський рух на Волині 40-х і 50-х років. Початкову

школу хлопець закінчив у своєму селі, а середню – в Горохові. Після закінчення школи 1953 р. вступив на історичний факультет Львівського університету. Саме в ці роки почалася русифікація вищої освіти, була ліквідована кафедра історії України, більшість викладачів на лекціях послуговувалися російською мовою. У таких умовах лише окремим студентам, переважно шляхом самоосвіти, вдалося стати фаховими істориками. В останній рік навчання Валентин одружився з Раїсою Левтеровою (Лефтеріс) з Донеччини, за походженням грекинею.

Після закінчення університету В. Мороз протягом 1959-1964 рр. викладав історію в сільських школах Волині, а навесні 1964-го почав працювати в Луцькому педінституті, розгорнув активну діяльність у Клубі поетичного слова, аналогові львівського «Проліска», і став його фактичним керівником. Почавши з культурницьких акцій, Клуб небагом став дисидентським осередком, де учасники читали В. Симоненка, виступ А. Малишка на похороні В. Сосюри, статтю Є. Сверстюка «З приводу процесу над Погружальським» та інший самвидав. Поступово Валентин зі своїми прихильниками (Д. Іващенко, А. Панас, О. Ковальчук, М. Герасимович та ін.) прийшли до висновку про необхідність виходу України з СРСР, відновлення демократичної влади, приватної власності й ринкової економіки. Восени того ж 1964 р. Мороз перейшов працювати в Івано-Франківський педінститут і сформував тут іще один нелегальний гурток, до якого належали П. Арсенич, А. Загоруйко, Я. Мельничук та ін. А вже за рік, 1 вересня 1965 р., Валентина Мороза й Дмитра Іващенко затримали радянські органи безпеки. Суд визнав їх винними в «антирадянській агітації і пропаганді» й засудив на 4 і 2 роки таборів суворого режиму.

У Мордовії Валентин познайомився з одним із чільних діячів ОУН Михайлом Сорокою, який понад половину свого життя провів у тюрмах і таборах. Той справив на молодого історика величезний вплив, став прикладом незламного служіння Україні й спонукав до боротьби навіть в умовах ув'язнення. Валентин Мороз, підтриманий М. Горинем, Л. Лук'яненком, Д. Шумуком та іншими однодумцями,

підняв голос протесту проти порушень прав людини в СРСР, методів психологічного тиску на в'язнів. Історик став одним із лідерів українських політв'язнів.

У таборах він написав славний твір – «Репортаж із заповідника імені Берії» з детальним аналізом радянської каральної системи. Унікальність твору полягала в тому, що автор використав лише книги, доступні в табірній бібліотеці, а також усні свідчення друзів по зоні. У нелюдських умовах він працював як фаховий науковець-історик, який не лише добре володіє евристикою, але й удосконалює методику досліджень, порушує важливі філософські проблеми буття і пізнання світу. «Репортаж...» вдалося переправити на «волю» й поширити у самвидаві. 1969 р. термін ув'язнення Мороза закінчився і його звільнили. Попри суворий нагляд, він зустрівся у Києві з І. Дзюбою, А. Горською, І. Світличним, продовжив дисидентську діяльність. Його радикальні погляди, що відкидали будь-яку співпрацю з тоталітарним режимом, знайшли чітке відображення в есеях «Серед снігів», «Мойсей і Датан», «Хроніка опору» та інших публікаціях «Українського вісника».

Активна боротьба Валентина Мороза, його заява Шелестові й голові КДБ УРСР Нікітченкові з приводу подій у Космачі на Великдень 1970 року спричинилася до його нового арешту й ув'язнення на 14 років, що викликало широкий розголос не лише в Україні, але й у світі. І хоча не всі дисиденти погоджувалися з радикальними поглядами Мороза, після його повторного арешту вони спільно виступили на його захист. Широку міжнародну кампанію за звільнення В. Мороза (зокрема, в період його 145-денного голодування) розгорнула українська діаспора. А КДБ докладав значних зусиль, аби дискредитувати цього непримиренного борця з тоталітаризмом, посварити його зі співтабірниками. Чутки, поширювані працівниками органів безпеки, й досі ходять у тій чи іншій формі серед української інтелігенції. Міжнародний рух на захист Валентина Мороза змусив СРСР 1979 року звільнити в'язня і вислати його з Союзу до США, звідки він переїхав до Канади.

Після звільнення В. Морозу нарешті вдалося реалізувати свій талант історика: у Мюнхені він захистив докторат на тему «Етнізм Україна (за матеріалами дум та історичних пісень)», а після повернення в Україну створив тритомну монографію «Україна у ХХ столітті» (Львів, 2005, 2012, 2016). У США історик викладав у Гарвардському університеті, видавав журнал «Анабазис» (1980-1981), у Канаді працював на радіо (1986-1991).

Та тільки-но це стало можливим, 1990 року Валентин Мороз повернувся в Україну. З 1997 постійно жив у Львові, доки дозволяло здоров'я викладав у Львівському інституті (згодом університеті) фізкультури, мав свою передачу на Львівському радіо.

Помер славний українець 16 квітня 2019 року, похований на Личаківському цвинтарі. А його книги будуть постійним нагадуванням для українців про те, що лише високою свідомістю, невтомними зусиллями й незламною волею до перемоги ми можемо подолати історичного ворога й утвердити нашу державність, за яку невтомно боровся Валентин Мороз.

Іван СВАРНИК,
директор ЛОУНБ, історик, дійсний член НТШ

ЛІТЕРАТУРА

Бумеранг [Текст] / В. Мороз. – Париж; Балтимор; Торонто, 1974. – 303 с.

Есеї, листи, документи [Текст] / В. Мороз. – Мюнхен, 1975. – 288 с.

Лекції з історії України [Текст] / В. Мороз. – Торонто, 1982. – 128 с.

Мойсей і Датан [Текст] / В. Мороз. – Торонто; Балтимор, 1978. – 51 с.

Серед снігів [Текст] / В. Мороз. – Торонто, 1972. – 31 с.

Тверді мелодії [Текст] / В. Мороз. – Клівленд, 1980. – 202 с.

Націоналізм ХХІ століття [Текст] / В. Мороз. – Львів, 1997. – 22 с.

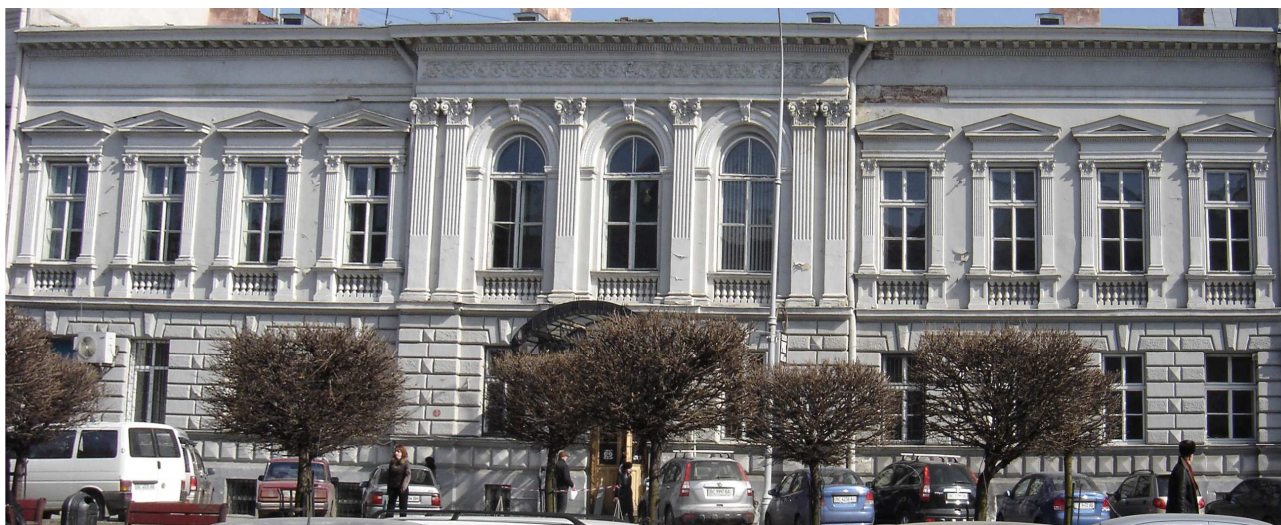
* * *

Паска Б. Громадсько-політична і наукова діяльність Валентина Мороза [Текст] : дис. канд. іст. наук / Б. Паска. – Івано-Франківськ, 2017. – 281 с.

Полянський О. Валентин Мороз [Текст] : монографія / О. Полянський. – Львів, 2018. – 239, [6] с.: фот.

8 травня

ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА: ІСТОРІЯ ПОСТУПУ

*80 років (1940) з часу заснування
Львівської обласної бібліотеки для дорослих
(нині – Львівська обласна універсальна наукова бібліотека)*

Розвиток бібліотечної справи тісно пов'язаний з конкретною територією і відображає особливості її демографічного, соціально-економічного, культурно-історичного розвитку.

Комунальний заклад Львівської обласної ради «Львівська обласна універсальна наукова бібліотека» (ЛОУНБ) є тим головним закладом регіону, на який Законом України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» покладено обов'язки формування, зберігання та надання в користування найбільш повного зібрання документів в межах своєї території. ОУНБ є головним закладом у сфері бібліотечно-інформаційного обслуговування населення, науково-дослідним, методичним, координаційним центром бібліотек різних видів, центральним обласним книгосховищем, обласним депозитарієм краснавчих видань, центром книгообміну, МБА. Вона дбайливо зберігає цінні українські і зарубіжні видання, україніку діаспори, приватні друковані колекції відомих людей краю, зарубіжжя. Крім того, ОУНБ виконує функцію головного закладу для публічних бібліотек регіону.

Історія закладу розпочалася в жовтні 1940 року, коли згідно з Постановою Уряду України «Про організацію музеїв і бібліотек в західних областях України» (8 травня 1940 року є датою її заснування) після великої роботи з упорядкування бібліотечного фонду було відкрито Львівську державну обласну бібліотеку для дорослих. Новостворена бібліотека розмістилася в центрі міста на площі Галицькій, 10, у будинку, який є пам'яткою архітектури першої половини XVIII століття. Історія будинку пов'язана з іменами графів Потоцького, Більських, Коморовських, Уленецьких, Бєсядецьких, які були його останніми власниками. Потім перебудований за проєктом архітектора Шмідта палац забрала міська управа (магістрат). До першої світової війни в ньому містилася Вистава краєвого промислу, а потім Торгівельна палата.

На час відкриття книгозбірні бібліотечний фонд закладу налічував 100 тис. одиниць друку різними мовами, чисельні видання класичної літератури мовами народів світу, рукописи тощо. Містив видання, подаровані Київською обласною бібліотекою, бібліотеками Одеси, Харкова, інших східних областей України. У книгозбірні був обладнаний загальний читальний зал, зал для студентів, зал періодичних видань. Діяв методичний кабінет, довідково-бібліографічний відділ.

Бібліотека мала 22 штатних працівників. Переважно це були випускники Харківського державного бібліотечного інституту, Одеського, Ніжинського та інших технікумів. Очолював обласну бібліотеку для дорослих молодий директор Шерман.

Роки війни руйнівною хвилею пройшлися залами книгозбірні, яка була повністю знищена. Бібліотека відновила свою роботу лише влітку 1944 року. На той час в ній не було жодної книги. Фонд формувався виданнями польською, німецькою, французькою та іншими мовами і складався із залишків фондів бібліотек, власники яких покинули місто. На початку 1945 р. він вже становив 78 тис. одиниць, а протягом року збільшився майже вдвічі. Відчутну допомогу у поповненні фонду надали бібліотеки Києва, Харкова, інших міст, Державний фонд літератури, заснований у 1943 році.

Було створено відділ обробки і каталогізації літератури, абонемент, читальний зал, довідково-бібліографічний відділ. З жовтня 1945 р. почав працювати відділ міжбібліотечного і заочного абонементу. У 1945 році кількість читачів становила 20 тисяч, книговидача – 174,1 тис. примірників.

Обласна бібліотека для дорослих першою серед бібліотек західних областей України у 1945 р. відновила роботу методичного кабінету і почала надавати допомогу бібліотекам області.

У перші повоєнні місяці бібліотекою керувала Наталія Сидорченко, а згодом 40 років її директором була Надія Косенко, яка до того часу очолювала Полтавську бібліотеку для дорослих.

У 1976 році до бібліотеки приєднали бібліотеку іноземної літератури (створена в 1947 р.) та музично-театральну (створена у 1962 р.), які стали її відділами, згодом отримавши статус «відділ на правах філії». У 1992 році структура бібліотеки поповнилася новим структурним підрозділом – відділом літератури з національного й духовного відродження (згодом – відділ україніки), основу фонду якого склала добірка української літератури з діаспори – Австралії, Німеччини, Італії, США, Канади, Великобританії, Польщі тощо, сформованої за сприяння голови Клубу української греко-католицької інтелігенції Івана Гречка.

Статус бібліотеки теж зазнавав змін:

- 1940-1955 рр. – Львівська державна обласна бібліотека для дорослих
- 1955-1966 рр. – Львівська державна обласна бібліотека ім. Я. Галана
- 1966-1989 рр. – Львівська державна обласна універсальна наукова бібліотека ім. Я. Галана
- 1989-2003 рр. – Львівська державна обласна універсальна наукова бібліотека
- з кінця 2003 р. – Львівська обласна універсальна наукова бібліотека

З 2000 року ОУНБ знаходиться на проспекті Шевченка, 13. Споруда на пл. Галицькій, 10, збудована у XVIII-XIX ст., опинилася в аварійному стані і була визнана службами технагляду «небезпечною для перебування персоналу і відвідувачів».

Дев'ять років бібліотека боролася: судилася, проводила ремонтні роботи, перевозила і рятувала унікальні фонди. Ці 9 років для неї були другими «повоєнними» роками.

Проте заклад доклав максимум зусиль, щоб вижити і зберегти свій імідж як головної бібліотеки регіону.

Директорами бібліотеки були Н. Сидорченко (перші повоєнні місяці), Н. Косенко (1941-1983), М. Муха (1984-1989), В. Симан (1992-1996), Ю. Дурдель (1996-2009). Юстина Дурдель, ставши директором в 1996 році, витримала весь удар «поставарійної» доби, рятувала бібліотеку, дала їй нове життя.

Сьогодні бібліотека – це комунальний заклад Львівської обласної ради «Львівська обласна універсальна наукова бібліотека» (з 2016 року). Очолює її історик, архівіст, археограф, перекладач І. Сварник.

Структура закладу це:

- відділ формування фондів
- сектор обмінного фонду
- відділ каталогізування
- відділ зберігання основного фонду
- відділ читального залу
- відділ абонементів
- відділ україніки
- відділ виробничої літератури
- відділ наукової інформації та бібліографії
- науково-методичний відділ
- відділ інформаційних технологій та електронних ресурсів
– Інтернет-центр
- редакційно-видавничий сектор
- сектор обліку користувачів
- відділ мистецької літератури
- відділ літератури іноземними мовами
- служба охорони праці, кадрова і бухгалтерська служби
- господарський відділ

Після прийняття законів України «Про інформацію», «Про національну програму інформатизації» (1992 і 1998 рр.) та Міжнародної конференції «Крим – 2004. Бібліотеки та інформаційні ресурси у сучасному світі науки, культури, освіти та бізнесу» в ЛОУНБ розпочалася комп'ютеризація. Була підписана угода з Міжнародним фондом «Відродження», за якою робоча група розпочала роботу над проєктом «Створення регіональних інформаційних центрів на базі регіональних ОУНБ». Бібліотека отримала технічні засоби (сервер, комп'ютери, принтер, сканер, цифрову фотокамеру і т.д.) для реалізації проєкту.

У 2006 році було відкрито Центр Європейської інформації в рамках проєкту «Підвищення обізнаності громадськості з питань Європейської інтеграції». У 2010 році він був переформатований відповідно до проєкту «Інтенсифікація роботи ЦЄІ у Львові».

У 2008 році почалася реалізація в Україні програми «Глобальні Бібліотеки». У 2009 році заклад взяв участь у конкурсі проєктів «Створення навчальних центрів при ОУНБ» в рамках програми «Бібліоміст – Україна». Було підготовлено ґрунт для відкриття у 2010 р. Регіонального тренінгового центру для навчання персоналу з 10 автоматизованими робочими місцями. Успішна інноваційна діяльність РТЦ і сьогодні допомагає бібліотекарям здійснювати зміни, пов'язані з адміністративно-територіальною реформою і створенням ОТГ, проводити професійне навчання, у т.ч. дистанційне, для забезпечення публічними бібліотеками регіону проєктної та інноваційної діяльності.

У 2010 році почалося формування електронного каталогу.

У 2011 році було створено відділ автоматизації бібліотечних процесів, вебсайт. У 2012 році розпочав роботу Інтернет-центр.

Львівська ОУНБ – найбільша в регіоні багатогалузева публічна бібліотека. А це означає, що вона доступна різним верствам населення для ознайомлення з вітчизняними і зарубіжними документами. Тому формування повноцінного ресурсного потенціалу для задоволення широких потреб користувачів є її головним завданням.

Бібліотечний фонд закладу становить понад 600 тис. документів. У мовному розрізі він представлений виданнями українською, російською, польською, англійською, болгарською, німецькою, румунською, угорською, французькою, чеською та ін. мовами (всього 41 мовою). Серед особливих цінностей закладу – видання з автографами відомих людей краю, фонд яких налічує до 300 одиниць друку, приватні колекції отця Шевціва з Австралії (1 тис. одиниць), отця Блажейовського з Рима (1 тис. одиниць), Іванусівих з Канади (2 тис. одиниць).

Бібліотека є отримувачем обов'язкового примірника краєзнавчих документів.

Особливою гордістю бібліотеки є видання таких знаних на Львівщині людей, як І. Гнатюк, О. Ангелюк, О. Матешук, Г. Дем'ян. Є видання з автентичними автографами У. Самчука, Р. Купчинського, В. Яніва, М. Понеділка, І. Чабанчука, Л. Палій, С. Сапеляка, В. Вовк, І. Смолія, І. Сеник, О. Терлецької, Ю. Тарнавського, Л. Лисяк-Тевонюк, Є. Загачевського, В. Скорупського тощо.

Не маючи власної видавничої бази, бібліотека була в постійному пошуку партнерів, які мають видавничі центри, або видавництва, зацікавлених у бібліотечній продукції. Першим спільним видавничим проєктом став краєзнавчий календар «Літератори Львівського краю» (1996 р.), який вийшов у світ за сприяння НТБ НУ «Львівська політехніка». Це дало можливість відмовитися від друку на ротаторі, а видання бібліотеки набули сучасного поліграфічного оформлення, збільшився тираж. Відтак були спільні видавничі проєкти з Львівським обласним об'єднанням Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т. Шевченка, Львівським крайовим ставропігійським братством св. Андрія Первозванного, видавництвом «Червона калина», студентською науково-філософською бібліотекою НУ «Львівська політехніка». Проте, це були поодинокі випадки підтримки окремих тем або видань. Лише у 2002 р. ЛОУНБ в особі одного з керівників видавництва «Ліга-Прес» Станіслава Дикого одержала надійного партнера, співпраця з яким триває донині. Видавнича діяльність спрямовується на формування національної

свідомості, загальнолюдських цінностей, удосконалення бібліотечно-бібліографічного обслуговування користувачів бібліотеки. Чільне місце посідає підготовка, редагування та видання краєзнавчих методичних посібників та бібліографічних покажчиків. З 1995 року започатковано серії «Науковці Львівщини», «Поборники державності України», «Галицькі митрополити», «Секрети бібліотечної майстерності», «Правда життя і образу», «Життя коротке, а мистецтво вічне», «Славетні галичани», «Краєзнавці Львівщини», «Приватні колекції – читацькій громадськості» тощо.

Соціокультурна діяльність ЛОУНБ спрямована на утвердження ідеології державотворення, підтримку національних звичаїв і традицій з урахуванням історичних особливостей розвитку регіону.

Процеси бібліотечної інтеграції, багатоаспектне середовище вимагають активізації наукових досліджень в галузі бібліотечної справи. У полі зору фахівців проблема «Читацький запит як один з видів аналізу споживацького ринку бібліотечних послуг». Вивчалися запити різних категорій користувачів (студенти, спеціалісти, наукові працівники, бізнесмени і підприємці тощо). Ще одна базова проблема – задоволення читацьких потреб через якісне формування фонду. Сьогодні на вимогу часу домінуючою є проблема надання якісних бібліотечних послуг, розширення їхнього діапазону, створення комфортного бібліотечного середовища, бібліотечний сервіс. Крім того, ЛОУНБ є одним із регіональних центрів вітчизняних наукових досліджень.

Позицію лідера серед бібліотек області ЛОУНБ посідає завдяки фаховому методичному забезпеченню діяльності публічних бібліотек регіону. Науково-методичний відділ ЛОУНБ опікується понад 1252 бібліотеками області, надає консультативну допомогу не лише публічним бібліотекам, а й бібліотекам різних видів; проводить заняття з підвищення кваліфікації, постійно застосовуючи нові форми і методи (семінари, майстер-класи, тренінги, дискусійні трибуни, мультимедійні презентації тощо). Комплексною формою підвищення фахового рівня бібліотечного персоналу області став Регіональний тренінговий центр.

Запорукою виконання бібліотекою її функцій протягом усіх років її існування завжди були високопрофесійні кадри. Вони творили і творять історію Львівської обласної універсальної бібліотеки в контексті підтримки іміджу ЛОУНБ як головної бібліотеки регіону, депозитарію краєзнавчих видань, центру наукових і соціологічних досліджень, методичного і консультативного центру для бібліотек різних видів.

Подальші перспективи бібліотека пов'язує з її розвитком як основної інституції – репрезентанта галицької культури, інформаційного, освітнього та просвітницького центру краю.

І нехай сказані колись одним із працівників бібліотеки слова «честь бібліотеки – моя честь» стануть її довгостроковим кредо.

ЛІТЕРАТУРА

Грайданс Ю. Бібліотеки Львівщини [Текст] : короткий історичний нарис / Ю. Грайданс; ред. В. Мельник. – Львів, 2008. – 174 с.

Лешнівська І. Львівська обласна універсальна наукова бібліотека – репрезентант галицької культури [Текст] / І. Лешнівська // Вісник Книжкової палати. – 2010. – № 8. – С. 33–37.

Львівська обласна універсальна наукова бібліотека – репрезентант галицької культури [Текст] : довідник. – Львів, 2010. – 17 с.

* * *

Сварник І. Бібліотека – універсальний центр культури [Електронний ресурс] : [про Львівську обласну універсальну наукову бібліотеку] : розмова з директором закладу / вела С. Панасик. – Режим доступу: www.madiastar.net.ua/49641-biblioteka-universalniy-centr-kulturi-van-svarnik.html. – Назва з екрана.

Сварник І. Львівська обласна універсальна наукова бібліотека [Електронний ресурс] // Українська бібліотечна енциклопедія. – Режим доступу: <http://ube.nlu.org.ua>. – Назва з екрана.

9 травня

ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ

*80 років (1940) з часу заснування
Львівської обласної бібліотеки для дітей*

На кінець 1940-го, року створення обласної бібліотеки для дітей та юнацтва, книжковий фонд становив 16 871 примірник, читачів було трохи більше двох тисяч. Недостатня кількість радянської дитячої літератури в бібліотеках області спонукала до створення пересувних бібліотек, що активно діяли протягом 1946–1950 рр. На той самий період припадає становлення бібліотеки як обласного методичного центру, провідної установи міста з бібліотечного обслуговування читачів. До структури закладу входили дирекція, методичний кабінет, відділ комплектування і оброблення літератури, абонемент та читальний зал.

У 50-х роках ХХ ст. закінчено організацію систематичного читацького каталогу, побудовано каталог назв, створено систематичну картотеку статей. Як нова форма роботи з читачами при бібліотеці почав працювати гурток художнього читання та літературно-творчий гурток.

У 1969 р. прийнято статут бібліотеки, відповідно до якого вона стала не лише культосвітнім, виховним закладом, але й науковим

інформаційним центром у галузі дитячої літератури. Фонди бібліотеки комплектуються книжковими виданнями, а також кіно-, фото-, фонодокументами, грамплатівками, діафільмами, слайдами.

Ознакою 1970–1985 рр. є розквіт масової роботи, розвиток її різноманітних форм, відкриття гуртків за інтересами для дітей. З 1993 р. розпочалася комп'ютеризація бібліотеки; виникла нова функція закладу – маркетингово-соціологічна. Проводяться соціологічні дослідження, акцентується увага на впровадженні інноваційних процесів у практику роботи бібліотек області.

У 1999 р. змінилася структура установи. Так, науково-методичний відділ став відділом науково-консультативного підтримання бібліотек, соціології, інновацій та маркетингу. Програмно-цільове планування допомагало створенню нової соціальної моделі бібліотеки. У рамках конкретних програм проводилися цикли заходів на допомогу формуванню нового ядра фонду дитячої книги в кожному регіоні, робота з дітьми–інвалідами (1993–1995), створювалися бібліотеки сімейного читання (1998–2000). З 2006 р. запроваджено платні послуги для студентів, через що при відділі обслуговування читачів відкрився сектор обліку.

У 2000-х роках проблема поповнення фонду дитячими книгами в певній мірі вирішувалася завдяки державним програмам «Українська бібліотечна серія», «Національна програма випуску соціально значущих видань», «Українська книга». У 2002 р. бібліотека стала переможцем конкурсу LEAP-II «Інтернет для читачів публічних бібліотек» і отримала грант посольства США в Україні на відкриття Інтернет-центру, що розпочав роботу в грудні того ж року. Ця подія фактично стала початком ери входження бібліотеки в інформаційний простір. На початку XXI ст. пріоритетним у діяльності бібліотеки стає освоєння інформаційних технологій та становлення її як провідного інформаційного центру для дітей. Бібліотека бере участь у міжнародних програмах і проектах з питань нових технологій; відбувається оновлення комп'ютерного парку. Надавати кожній дитині доступ до книги та інформації для набуття

знань, духовного збагачення або для втіхи та розваги стало місією бібліотеки.

Станом на 2015 р. бібліотечний фонд налічує понад 100 000 примірників науково-пізнавальної, довідково-енциклопедичної, художньої літератури, періодичних видань на різних носіях (друковані, аудіовізуальні матеріали, DVD, CD-диски, електронні ресурси). Довідково-пошуковий апарат бібліотеки складається з генерального алфавітного каталогу, електронного каталогу та двох картотек: картотеки персоналій та картотеки назв. Створені також два каталоги для читачів: алфавітний та систематичний, але з 2010 р. вони законсервовані. Електронний каталог містить бібліографічні описи документів фонду – книг, статей та аудіовізуальних видань. Бази даних електронного каталогу оновлюються щомісячно.

Інтенсивно продовжується робота з автоматизації бібліотечних процесів. Триває ретроконверсія бібліографічних записів в електронному каталозі бази «Книги». Віртуально користуюся електронним каталогом до 3 тис. осіб за рік. Завершено штрихкодування документів у відділах обслуговування. У відділі інформаційних технологій та електронних ресурсів створено картотеку назв електронних видань, що має попит у користувачів.

Нині послугами бібліотеки користуються учні понад 100 шкіл міста, масовою роботою охоплені учні шкіл, інтернатів, гімназій, садочків, вихованці студій естетичного дошкільного виховання, студенти Львівського училища культури і мистецтв, студенти Львівського державного педагогічного коледжу та багато інших.

Читачів обслуговують 2 читальні зали та 2 абонементи: для дошкільників і дітей молодшого шкільного віку та для дітей середнього і старшого шкільного віку. Для дошкільнят та учнів початкових класів створені спеціальні куточки, своєрідні зони для ігор, а також відкрито бібліотеку іграшок – Ігротеку.

Однією з дієвих форм роботи бібліотеки для дітей з популяризації літератури є книжкові виставки, що оновлюються кожного місяця. Кращі з книжкових експозицій, призначені для

середніх і старших школярів, були описані в рекламно-методичному атласі «Книжкова виставка: від ідеї до втілення».

Перевагу в обслуговуванні в бібліотеці мають учні до 10 класу. Старші відвідувачі можуть скористатися всіма послугами бібліотеки, крім абонементу. У бібліотеці створено комфортні умови для непередбаченого читача – немає необхідності в користуванні незрозумілими каталогами та картотеками, усю інформацію про наявність видання у фондах надають самі бібліотекарі. Також немає необхідності замовляти документи наперед. При відсутності інформації на традиційних носіях, бібліотекарі використовують електронні видання або надають користувачеві доступ до Інтернету.

У Львівській обласній бібліотеці для дітей діють літературна студія «Джерельце», літературно-мистецький проект «Літературний театр «Маска», оригамі-студія «Паперові дива», майстерня дитячої ілюстрації Ольги Баклан «Мальована книга»; проекти «Леотека», «Літературна кава по-львівськи», «QR-читальня Левенятка». Із нових проектів – навчально-ігрова бібліотечна програма «Літерландія», волонтерська агенція НББ – Невгамовні Бібліотечні Бабусі, партнерський проект із Видавництвом Старого Лева «Бібліотека Малого Лева» та інші. У 2006–2007 рр. бібліотека стала переможцем Всеукраїнського конкурсу бібліотечних ідей з проектом «Львів читає дітям», що згодом був втілений у щоденну телепередачу «Хатка Левенятка» на Львівському обласному телебаченні.

ЛІТЕРАТУРА

Обласна бібліотека для дітей [Текст] // Бібліотечна Україна: довідник / уклад.: О. Артемюк, Т. Слепцова. – Київ, 1996. – С. 220.

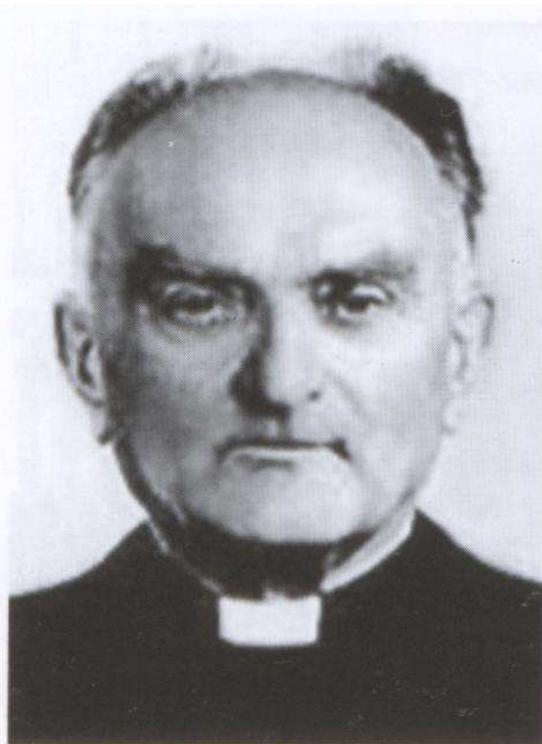
Ліщенко Ю. І немовлят, і дошкільнят, і дідусів, і бабусь радо зустрічають у Львівській обласній бібліотеці для дітей, якій виповнюється 75 років [Текст] / Ю. Ліщенко // Високий Замок. – 2015. – 8-10 трав. – С. 5.

Лугова Л. Книжкові мости: міжнародна співпраця Львівської обласної бібліотеки для дітей [Текст] / Л. Лугова // Світ дитячих бібліотек. – 2010. – № 4-5. – С. 28-30.

Лугова Л. Щаслива бібліотека [Текст] : розмова з директором Ларисою Луговою / вела Наталя Дудко // Ратуша. – 2015. – 7-13 трав. – С. 15.

17 травня

ВІРНИЙ СИН УКРАЇНИ І ЦЕРКВИ

***Роман-Андрій КИЯК (1920-1998)
До 100-річчя від дня народження***

Роман-Андрій Кияк народився у Винниках. Батьків через політичні переконання та активну діяльність в українському підпіллі молодшого сина Романа (псевда Кривоніс, Фігурка) у 1946 р. депортували до Сибіру, там вони і загинули.

У своїх споминах (листопад 1993 р.) отець-мітрат канцлер Роман-Андрій Кияк розповідає про свої шкільні і юнацькі роки у Винниках: *«Моє покликання до священства розвивалося вже в перших класах народної школи, зокрема від 4-5 класу. На вимогу батьків я мусів регулярно відвідувати всі богослужіння у винниківській церкві. Уже у 6 класі співав на Службі Божій «Апостола» і «Вірую». Також співав у церковному та просвітянському хорах і в крилосі – з дяками. Постійно служив священникам під час богослужінь.... У Винниках я закінчив семирічну школу, далі поступив у Львівську гімназію №572. При цій же гімназії*

я закінчив класичний ліцей, де виявив особливе замилювання до української мови та літератури, класичних мов і всесвітньої історії... У 1939 році я був прийнятий на студії в Богословську Академію у Львові. Студії перервалися з приходом комуністичної влади і я продовжив навчання в підпільній семінарії в митрополичій палаті. Цими студіями керував сам митрополит Андрей. Мене рекомендував в ту семінарію наш славний декан отець канонік Григорій Гірняк. То був декан Винниківського деканату. Він мав на мене великий вплив»...

Роман-Андрій належав до Пласту, до заснованої митрополитом Андрієм Шептицьким організації «Українська молодь – Христові». Ще у гімназії приєднався до юнацтва ОУН. Навчався у Львівській духовній академії та водночас у Львівській консерваторії. На початку 1940 р. вступив на українську філологію Львівського університету, але через ризик арешту вже у вересні залишив навчання і перейшов на нелегальне становище. Був повітовим провідником ОУН (1940-1941), організовував відновлення української державності у Винниках, згодом був членом обласного проводу ОУН Львівщини, працівником служби безпеки Крайового проводу ОУН Галичини, обласним референтом служби безпеки ОУН Львівщини (1943). Навесні 1945-го перед загрозою арешту втік у Карпати.

Не зрадивши УГКЦ після псевдособору, який відбувся у березні 1946 р. у Львові, Кияк був висвячений на диякона. Попри довгі роки поневірянь та переслідувань з боку КДБ, він став ревним українським душпастирем. 21 серпня 1965 р. у селі Мшана на Львівщині владика Величковський підпільно висвятив його і благословив на підпільну священичу працю. Легально ж Кияк працював учителем і директором шкіл у селах Львівщини та Івано-Франківщини. Дора, Яремче, Кути, Косів, Космач, Делятин – ось далеко неповний перелік підпільних станиць-парохій, де отець душпастирював, прибираючи задля конспірації інші імена.

У лютому 1990 р. після урочистої архієрейської Літургії в катедральному соборі св. Воскресіння отця Романа-Андрія Кияка призначили канцлером Івано-Франківського єпархіального

управління. На цій посаді він встиг зробити багато добрих справ, зокрема ініціював відродження Духовної семінарії (нині – Теологічна академія) та викладав у ній, повернув у лоно Греко-католицької церкви десятки священників, які на той час служили в православних храмах. За заслуги отця Кияка перед Церквою митрополія нагородила його митрою.

27 грудня, на 79-му році життя, за шість годин до недільного Богослужіння, підготувавши проповідь про щасливе завершення 1998 року, отець-мітрат Роман-Андрій Кияк відійшов у вічність. Похований на території меморіального комплексу «Дем'янів Лаз», що під Івано-Франківськом.

Отець-мірат Кияк був чудовим проповідником, автором низки підручників, уже після його смерті упорядковано кілька збірників духовних наук, проповідей і молитов священника. Так, книга його духовних наук і проповідей *«Поспішай творити добро»* починається з коротенької молитви отця Кияка: *«Допоможи нам, Господи, щоб ми стали Твоїм смолоскипом, щоб ми були вогнищем, яке запалює душі, щоб ми були дорогою, яка веде до Тебе, щоб ми були допомогою для тих, котрі шукають Тебе»*.

За матеріалами краєзнавця Андрія БАЙЦАРА

ЛІТЕРАТУРА

о. Кияк Р.-А. Перлини християнської мудрості [Текст] : проповіді / о. Р.-А. Кияк. – Вид. 2-ге, доп. – Івано-Франківськ, 2008. – 317 с.

о. Кияк Р.-А. Поспішай творити добро [Текст] : проповіді, духовні науки / о. Р.-А. Кияк. – Івано-Франківськ, 2004. – 496 с.

* * *

Байцар А. Видатні винниківчани [Текст] / А. Байцар. – Львів; Винники, 2012. – 88 с. – Із змісту: *[Про о. Р.-А. Кияка]*. – С. 65-66.

Байцар А. Винники туристичні [Текст] / А. Байцар. – Львів; Винники, 2012. – 312 с. – Із змісту: *[Про о. Р.-А. Кияка]*. – С. 247-249.

Мороз В. Кияк Роман-Андрій [Текст] / В. Мороз // Енциклопедія Львова. – Львів, 2010. – Т. 3. – С. 205-206.

18 травня

ОДНА З НАЙВПЛИВОВІШИХ ПОСТАТЕЙ XX ст.

***Іван Павло II (Кароль Юзеф Войтила) (1920-2005)
До 100-річчя від дня народження***

Папа Римський, архієпископ Краківський, кардинал, філософ, поет, драматург і педагог, почесний громадянин Львова народився в м. Вадовіце поблизу Кракова (нині – Малопольське воєводство, Польща); другий син Кароля Войтили та Емілії з Качуровських. Початкову освіту здобув у місцевій гімназії (1930-1938). Захопився театром, грав у гімназійному драматичному гуртку. У жовтні 1938 р. вступив на філософський факультет Ягеллонського університету в Кракові й паралельно приєднався до експериментального драматичного гуртка «Студіо 38» Тадеуша Кудлінського.

З початком Другої світової війни змушений був покинути університет. У 1939-1944 рр. працював на кам'яному кар'єрі в Закжувку, на заводі очищення соди в Борку Фалецьким та робітником на хімічному заводі «Сольвей». 1939 р. написав першу збірку поезій, опубліковану 1999 р. під назвою «Ренесансний Псалтир». 1941 р. долучився до трупи Рапсодійного театру Мечислава Котлярчика. Навчався в підпільній Духовній семінарії у Кракові (1941-1946), після закінчення якої кардинал Адам Стефан Сапіга

висвятив його на піддиякона, диякона, а 1 листопада 1946 р. – на священника.

Через два тижні виїхав до Рима, де продовжив навчання в Домініканському університеті «Анджелікум» (нині – Папський). Одержав ліценціат із богослов'я, 1948 р. закінчив студії з дипломом *summa cum laude* (повний курс). Успішно захистив докторську працю «Проблеми віри у св. Івана Хрестителя», але звання доктора не одержав: через фінансову скруту не міг її опублікувати. Повернувшись у липні 1948 р. до Польщі, став вікарієм і катехитом парохії с. Неговіце, а в березні 1949 р. його перевели на парохію св. Флоріана у Кракові. У грудні того ж року успішно захистив докторат із сакрального богослов'я в Ягеллонському університеті. Публікував свої наукові та літературні твори, активно спілкувався з молоддю, захоплювався спортом. Завдяки творчій відпустці у 1951-1953 рр. закінчив своє габілітаційне дослідження «Етична система Макса Шелера», яке одноголосно прийняла Вчена рада богословського факультету Ягеллонського університету, проте габілітації не одержав унаслідок відмови міністерства освіти, яке, врешті, закрило богословський факультет. У 1956 р. прийняв запрошення Люблінського католицького університету очолити кафедру етики, де викладав моральне богослов'я та подружню етику. Плідно творчо працював, ставши визначним представником персоналізму. Викладав також у семінаріях Краківської, Катовіцької й Ченстоховської дієцезій.

За призначенням Пія XII у 1958 р. став єпископом-помічником Кракова з титулом престолу Омбрії. Того ж року митрополит Краківський і Львівський, архієпископ Євгеніуш Базяк висвятив Кароля Войтилу на єпископа. Прийняв девіз *Totus Tuus* (латин. «Увесь Твій»), присвячуючи його Діві Марії.

Брав активну участь у роботі II Ватиканського собору (1962-1965), працював над соборовим документом *Gaudium et Spes* («Про Церкву у сучасному світі»), підписав лист польських єпископів до німецьких єпископів «Пробачаємо і просимо пробачення» (1965). Кароля Войтилу наприкінці 1963 р. призначили архієпископом і

митрополитом Краківським. Він багато подорожував, виступав з лекціями та промовами, брав участь у роботі папських Синодів єпископів (1969, 1971, 1974, 1977).

Під час консисторії 1967 р. Кароль Войтила був номінований Папою Павлом VI кардиналом, став членом Ради генерального секретаря папського Синоду єпископів. У той період опублікував драматичні твори та поеми, філософську працю «Особа і чин» (1969) та книжку про II Ватиканський Собор (1972).

Тісно співпрацював із примасом Польщі кардиналом Стефаном Вишинським. Навесні 1976 р. на запрошення Папи Павла VI виголосив у Ватикані великопосні реколекції для членів Римської курії за участю Папи. Учасник конклаву, на якому було обрано Папу Івана Павла I. На конклаві 16 жовтня 1978 р., скликаному після його смерті, Кароль Войтила став 264-м Папою Римським, обравши собі ім'я Іван Павло II. Перший папа-поляк, перший папа-слов'янин і перший після 1523 р. папа-неіталієць, до того ж із соціалістичної країни!

У своїй першій промові Іван Павло II звернувся до людей зі словами, які стали гаслом його понтифікату: «Не бійтесь!». Через активну духовну підтримку польського робітничого руху «Солідарність» у 1980-ті Папу Римського вважають руйнівником комунізму. Під час загальної аудієнції на пл. Св. Петра у Ватикані 13 травня 1981 р. його поранив у живіт та руку турецький терорист Мехмет Алі Агджа. Іван Павло II вижив, але повністю здоров'я не відновилося. Свій порятунок пов'язував із заступництвом Матері Божої, яка об'явилася у Фатімі 13 травня 1917 р. Існує версія, що Алі Агджа був завербований за вказівкою КДБ службою безпеки Болгарії. Через два роки Іван Павло II відвідав Агджу у в'язниці і мав з ним бесіду сам на сам.

Іван Павло II цікавився справами України, шанобливо ставився до глави Української греко-католицької Церкви патріарха Йосифа Сліпого та його наступників. У 1980 р. скликав у Римі Надзвичайний синод УГКЦ, після чого такі синоди стали регулярними. Взяв участь у відзначенні Тисячоліття хрещення Київської Руси в Римі.

Наприкінці 1989 р. прийняв на аудієнції у Ватикані лідера СРСР Михайла Горбачова, під час якої, зокрема, порушив проблему релігійних прав українських греко-католиків. Як глава держави Ватикан 8 лютого 1992 р. встановив дипломатичні зв'язки з Україною.

Провідною ниткою його апостольського служіння була нова євангелізація. Рішуче вносив зміни у ватиканські звичаї, зокрема, став «мандрівним папою»: за час свого понтифікату здійснив 250 пастирських поїздок, серед них 104 паломництва за кордон на всі залюднені континенти, зокрема вісім разів до Польщі, по сім – до США і Франції, один раз – 23-27 червня 2001 р. – до України. У своїх закордонних поїздках намагався промовляти мовою того народу, який відвідував, зокрема у Києві і Львові – українською. Через спротив Російської православної церкви / Московського патріархату жодного разу не відвідав Росії.

Скликав 15 асамблей папського Синоду єпископів – шість звичайних Генеральних асамблей (1980, 1983, 1987, 1990, 1994, 2001), одну Надзвичайну генеральну асамблею (1985) та вісім Спеціальних асамблей. Від 1985 р. скликав 19 Світових днів молоді. 1994 р. ініціював встановлення Світового дня сім'ї, активно сприяв міжрелігійному порозумінню. Ініціював спільну молитву за мир представників більшості релігій світу в Асизі (2002). Засуджував антисемітизм: уперше за історію християнства відвідав Велику синагогу в Римі (1986), визнав різні провини Церкви, зокрема щодо євреїв (2000); визнав державу Ізраїль (1993) і як Папа здійснив перше в історії Церкви паломництво до Ізраїлю (2000), де молився біля Стіни Плачу. Сприяв поліпшенню стосунків із мусульманами, зокрема здійснив символічний акт – поцілував отриманий від них у подарунок Коран (1999). Був видатним речником екуменізму, активізував двосторонні контакти та підписання спільних заяв із константинопольськими патріархами Димитрієм I і Варфоломієм I, патріархом Румунської православної церкви Теоктистом, католикосом Вірменії Гарегіном II, архієпископами кентерберійськими Робертом Рунсі та Джорджем Кері Англіканської

церкви, представниками Лютеранської церкви та іншими достойниками церков світу. Незмінно запрошував до екуменічного діалогу Московський патріархат.

Іван Павло II був Папою 9666 днів – 26 з половиною років. Це найтриваліший понтифікат після понтифікатів св. Петра і блаженного Пія IX. Під час 147 беатифікаційних церемоній проголосив блаженними 1338 осіб, канонізував 51 особу і призначив 231 кардинала – найбільше з-поміж усіх пап.

Написав 14 енциклік, зокрема *Slavorum apostoli* («Апостоли слов'ян») до 1100-річчя євангелізаційного подвигу святих Кирила та Методія, 15 апостольських повчань, 13 апостольських конституцій, 522 апостольські листи, серед них Апостольський лист з нагоди 1600-річчя смерті св. Василя Великого (1980), Апостольське послання «Великий дар хрещення» до українців-католиків з нагоди Тисячоліття хрещення Київської Руси (1988), Апостольський лист з нагоди 400-ліття Берестейської унії (1995) та Апостольський лист з нагоди 350-ліття Ужгородської унії (1996). Бібліографія його праць до обрання Папою налічує 435 назв. Шість книжок вийшло вже під іменем Івана Павла II, зокрема справжнім бестселером стала видана і українською «Переступити поріг надії» (1995). Іван Павло II проголосив нову кодифікацію права для Західної та Східних католицьких церков, реформував канонізаційне право Католицької церкви, проголосив новий катехизм Католицької церкви. У 2004 р. номінований на здобуття Нобелівської премії миру, але внаслідок тиску з боку європейських лівих не одержав її.

Цікавився перспективами розвитку Української греко-католицької та римо-католицької церков. Візит Івана Павла II до Львова став визнанням заслуг обох Церков перед Вселенською Церквою.

Пам'ять про Івана Павла II вшановано у Львові меморіальною таблицею на римо-католицькій катедрі (2003, скульптор Я. Скакун), пам'ятником на Сихові біля церкви Різдва Пресвятої Богородиці (2002), у Брюховичах (2007). На Сихові 2007 р. розбито парк на пошану пам'яті Івана Павла II.

Від початку 1990-х років Іван Павло II хворів на недугу Паркінсона, яка прогресувала. Стан здоров'я погіршився через грип і утруднення дихання. За офіційним свідоцтвом про смерть, Іван Павло II помер 2 квітня 2005 р. внаслідок септичного шоку та серцево-судинного колапсу. Його терпіння, супроводжувані молитовним чуттям католиків та людей доброї волі на пл. Св. Петра й мільонів глядачів біля екранів телевізорів, стали останнім євангелізаційним актом цього великого Папи. Заповіт Івана Павла II опубліковано 7 квітня 2005 р. Поховали Понтифіка у крипті базиліки св. Петра, похорон очолив кардинал Йосиф Радінгер, який став наступником, у присутності близько 300 тисяч вірних, 200 президентів та прем'єр-міністрів. Уже в дні прощання з Іваном Павлом II на площі Св. Петра люди скандували формулу негайного проголошення святим: «Santo subito». Беатифікаційний процес щодо Івана Павла II формально розпочато відразу після його смерті, а в липні 2013 р. Богословська комісія Ватикану визнала його святим.

Мирослав МАРИНОВИЧ,
релігієзнавець, віцеканцлер Українського католицького університету

ЛІТЕРАТУРА

Богосвячене життя. Vita consecrata [Текст] : апостольське післясинодальне повчання Вселенського архиєрея Івана Павла II / Іван Павло II (Вселенський архиєрей); пер. П. Підручний. – Вид. 2-ге. – Львів, 2008. – 168 с.

Великий дар хрещення. З нагоди Тисячоріччя Хрещення Київської Русі [Текст] : лист до українців католиків Вселенського архиєрея Івана Павла II / Іван Павло II (Папа); пер. П. Підручний. – Вид. 2-ге. – Львів, 2008. – 15 с.

Веслужчє в нєбо [Текст] : поезії / К. Войтила; пер. з пол. С. Шевченка. – Бровари: Українська ідея, 2001. – 125 с.

Святиня [Текст] : вибрані поезії / К. Войтила; пер. з пол. В. Грабовського. – Київ, 2001. – 149 с. : іл.

Сімейне співжиття про завдання християнської родини в сучасному світі [Текст] : апостольське післясинодальне повчання Вселенського архиєрея Івана Павла II / Іван Павло II (Вселенський архиєрей). – Вид. 2-ге. – Львів, 2008. – 119 с.

Тлумачення Біблії в Церкві [Текст] : промова Його Святості Папи Івана Павла II і док. Пап. біблійної комісії / Іван Павло II; Патріарша катехит. комісія УГКЦ [та ін.]. – Львів, 2010. – 147 с.

21 червня

Ольга ІЛЬКІВ:
«МИ – НЕЗВИЧАЙНИЙ НАРОД»

Ольга ІЛЬКІВ (1920)
До 100-річчя від дня народження

Учасниця українського національно-визвольного руху Ольга Ільків (псевдо Роксоляна, Марійка) народилася у Стрию в учительській родині. Спершу навчалася в польській школі, згодом в українській гімназії «Рідної школи». 1936 р. вступила до гімназії українського інституту для дівчат у Перемишлі (нині – Підкарпатське воєводство, Польща). Того ж року стала членом Пласту. Закінчити гімназію не вдалося через початок Другої світової війни. 12-річну середню освіту здобула на піврічних курсах у Кракові. 1940 р. поїхала до Варшави, працювала в Українському допомоговому комітеті. У червні 1941 р. вступила до ОУН.

Після проголошення Акту відновлення української державності 30 червня 1941 р. працювала в канцелярії Головної дирекції залізниць «Південь», згодом – у дирекції Львівської залізниці, створила там підпільну групу організаційного зв'язку. Навесні 1942 р. призначена

провідницею жіночої сітки ОУН Львова з підпорядкуванням Катрі Зарицькій. У березні 1943 р. вийшла заміж за Володимира Лика. Від серпня 1944 р. – заступниця провідниці жіночої сітки Дрогобиччини, згодом – провідниця у Станіславівській (нині – Івано-Франківській) обл. Навесні 1945 р. скерована на куси пропагандистів в село Конюхи на Тернопільщині. Навчання перервала облава енкаведистів.

У липні 1946 р. К. Зарицька доручила О. Ільків очолити конспіративне помешкання Романа Шухевича в селі Княгиничі (Івано-Франківщина), куди вона й перебралася з тримісячною донькою Звениславою та матір'ю. На початку літа 1947 р. під виглядом чоловіка Ольги оселився там Любомир Полюга, який влаштувався сільським фельдшером. Ільків стала зв'язковою Р. Шухевича.

На конспіративній квартирі в селі Грімне (Львівщина) наприкінці 1947 р. передчасно народила сина Володимира. За пів року в Карпатах загинув її чоловік. Попри це, Ільків далі вела підпільну діяльність.

Через донос завербованого двірника у березні 1950 р. Ольгу Ільків заарештували у Львові. Особовою нарадою при міністерстві держбезпеки СРСР її засудили на 25 років ув'язнення з конфіскацією майна. Дітям замінили прізвища на Бойко й таємно відвезли до інтернату, де вони навчалися до 1966 р. Вирок відбувала в Александрівській в'язниці Іркутської області, а після смерті Й. Сталіна – у тюрмі м. Владимир разом з іншими зв'язковими Р. Шухевича: К. Зарицькою, Д. Гусяк, Г. Дидик. 1957 р. за покаяння їй запропонували звільнення. Вона категорично відмовилася. І лише у лютому 1964 р. звільнена за помилуванням.

Переїхала до села Сапіжанки Кам'янка-Бузького району на Львівщині до сестри Ірини Сенів. Через відмову в прописці тимчасово перебувала в родичів чоловіка в селі Подорожнє на Жидачівщині. За дозволом КДБ у вересні 1964 р. зарахована санітаркою обласної клінічної лікарні у Львові. Відхилила пропозицію працювати з КДБ в обмін на помешкання, й у червні 1965 була змушена звільнитися. Працювала сезонно кіоскером квіткової

крамниці, робітницею рембудуправління зеленого будівництва. Влаштувалася двірничкою й 1968 р. одержала у Львові службове помешкання загальною площею 20 кв. м, куди забрала й дітей. 1970 р. за станом здоров'я перейшла тимчасово працювати гардеробницею в науково-педагогічну бібліотеку. Згодом була черговою в залах Львівського історичного музею, реставратором, лаборантом Музею народної архітектури та побуту. Помешкання Ільків використовували для зв'язку із симпатиками ОУН з-за кордону.

Наприкінці 1980-х О. Ільків брала активну участь у національно-духовному відродженні України: виступала на мітингах, розклеювала листівки, залучала друзів до «живого ланцюга», була делегаткою установчих зборів Конгресу українських націоналістів у Києві (жовтень 1992 р.) та ОУН в Україні (травень 1993 р.), писала статті та вірші. У 1995-2000 рр. була заступницею голови Всеукраїнської ліги українських жінок. У лютому 2000 р. спільно з В. Дужинським та Л. Полюгою підтримувала обвинувачення на громадському судовому процесі над КПРС («Нюрнберг-2») у Києві. Від 2003 р. працює у Львівському обласному громадському об'єднанні «Комітет Свободи». У 2012 році за активну громадянську та життєву позицію, творчу діяльність, участь у наукових та виховних заходах Ольга Ільків була відзначена у номінації «Львів'янка року». Ольга Ільків є однієї з героїнь фільму «Три історії Галичини».

*Юрій ЗАЙЦЕВ,
історик*

ЛІТЕРАТУРА

Ольга Ільків: «Я вважаю, що ми – незвичайний народ» [Текст] : розмова зі зв'язковою Головного Командира УПА Романа Шухевича / вів Богдан Залізняк // Слово Просвіти. – 2017. – 26 жовт. – С. 7.

* * *

Жінка, гартована в боротьбі. Ольга Ільків (1920). До 95-річчя від дня народження [Текст] / за матеріалами статті Н. Павлишин // Львівщина в 2015 році. Знаменні і пам'ятні дати краю: календар / упоряд.: І. Зінченко, О. Григорчук; ред. Д. Дигас; наук. ред. І. Лешнівська; ЛОУНБ. – Львів, 2015. – С. 42-44.

Нагірняк З. До останнього дихання за Україну... [Текст] : [про О. Ільків] / З. Нагірняк // Шлях перемоги. – 2017. – 1 листоп. – С. 7.

16 липня

«ЗВАЖАЮЧИ НА ВОЛЮ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ...»

*30 років (1990) з часу проголошення
Декларації про державний суверенітет України*

У липні 1990 р. Верховна Рада УРСР прийняла політичний і правовий акт, покликаний гарантувати національні інтереси народу України в умовах перебування республіки у складі СРСР. Прийняття цього документа стало довгоочікуваним актом, підготовленим боротьбою багатьох поколінь української національної еліти і найсвідоміших представників народу.

Першою серед радянських республік 16 листопада 1988 р. Декларацію про державний суверенітет ухвалила Естонія, проте Верховні Ради більшості радянських республік, серед них і УРСР, засудили цей акт. 11 березня 1990 р. новообрана ВР Литовської РСР прийняла рішення «Про відновлення незалежності Литовської держави», однак з'їзд народних депутатів СРСР, що тоді відбувався, визнав його нечинним. Лише коли Верховна Рада РФ з ініціативи її голови Б. Єльцина 12 червня 1990 р. ухвалила Декларацію про державний суверенітет Росії, кинувши тим самим виклик загально-

союзному компартійно-радянському центру, в інших союзних республіках, зокрема й в Україні, розпочався т. зв. парад суверенітетів.

Новообрана Верховна Рада УРСР на чолі з В. Івашком стала центром республіканської влади. Чисельно в ній переважала очолювана О. Морозом компартійно-радянська номенклатура («Група 239»), однак вибори засвідчили, що Компартія України втратила монополію на владу. Ініціативу в парламентському житті виявляла чисельно менша опозиція – депутати від Демократичного блоку та Народного руху – на чолі з І. Юхновським. Протистояння керівництва СРСР і Російської федерації давало можливість союзним республікам здобути реальний, а не декларований суверенітет. Наростання національно-визвольного руху в Україні могло привести до втрати влади компартійно-радянською елітою, тому очолювана О. Морозом більшість вперше знайшла спільну мову з опозицією. 28 червня 1990 р. розпочався розгляд питання про державний суверенітет України: крім офіційного проекту, подано шість альтернативних. У той час голова Верховної Ради УРСР В. Івашко перебував у Москві на XXVIII з'їзді КПРС. За відкликання його та інших депутатів від УРСР з московського форуму проголосувало понад 300 депутатів Верховної Ради УРСР, зокрема 200 комуністів. Це був перший випадок, коли опозиційна меншість і депутатська більшість виступили спільно. Але В. Івашко, обраний заступником генерального секретаря ЦК КПРС, подав заяву про свою відставку з посади голови Верховної Ради УРСР. Його політичне капітулянтство деморалізувало комуністичну більшість і сприяло прийняттю радикального за змістом документа, що утверджував суверенітет республіки. Остаточний текст ухвалено поіменним голосуванням, проти висловилися 4 депутати, один утримався.

Декларація складається з преамбули, десяти розділів – «Самовизначення української нації», «Народовладдя», «Державна влада», «Громадянство УРСР», «Територіальне верховенство», «Економічна самостійність», «Екологічна безпека», «Культурний розвиток», «Зовнішня і внутрішня безпека», «Міжнародні відносини»

– та заключної частини. Верховна Рада проголосила, що від імені народу України може виступати тільки вона. Державний суверенітет визначений як верховенство, самостійність, повнота і неподільність влади республіки у межах її території, незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах. Територія УРСР в існуючих кордонах визнана недоторканною. Щоб наповнити поняття економічної самостійності конкретним змістом, задекларовано намір створити власні банки, включно із зовнішньо-економічним, а також цінову, фінансову, митну й податкову системи. Тобто Україна самостійно формуватиме державний бюджет, а за необхідності – впровадить власну грошову одиницю. Держава брала на себе зобов'язання забезпечити національно-культурне відродження українського народу, його історичної свідомості й традицій, функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя – політичній, соціально-економічній, культурній. Усім національностям, що проживали на території республіки, гарантоване право на вільний національно-культурний розвиток. Проголошено право України на власні збройні сили, внутрішні війська та органи державної безпеки (при цьому вона самостійно визначає порядок проходження військової служби громадянами) і намір стати у майбутньому без'ядерною нейтральною державою.

Проте парламентська більшість не збиралася негайно втілювати у життя революційні норми Декларації. Тільки під тиском громадськості вона здійснювала обережне наповнення Декларації реальним змістом, зокрема 3 липня 1990 р. ухвалила Закон УРСР «Про економічну самостійність Української РСР», 30 липня 1990 р. – рішення про повернення до України для продовження служби всіх солдатів радянської армії, призваних з її території. Протистояння між демократичними і комуністичними силами дедалі більше концентрувалося на проблемі державного статусу України.

Не маючи сили закону, Декларація про державний суверенітет України відіграла важливу роль в утвердженні реального суверенітету України, розбудові Української Держави. Вона заклала юридичне підґрунтя для розгортання державотворчого процесу та

реалізації на практиці українською нацією свого невід’ємного права на самовизначення. Процес створення незалежної України, започаткований прийняттям Декларації, у державно-правовому та політичному аспектах завершений Актом проголошення незалежності України. Концептуальні засади державної політики, визначені у Декларації, набули подальшого логічного розвитку та конкретизації у наступних політико-правових актах: Зверненні Верховної Ради України до громадян України всіх національностей (серпень 1991 р.), Декларації прав національностей України 1991 р., Основах законодавства України про культуру (лютий 1992 р.), Законах України «Про національні меншини в Україні» (червень 1992 р.), «Про громадянство України» (квітень 1997 р.), «Про місцеве самоврядування в Україні» (червень 1997 р.), Конституції України (червень 1996 р.) та інших правових документах, прийнятих Верховною Радою України.

За матеріалами історика Валерія КАПЕЛЮШНОГО

*Поштова марка на честь прийняття
Декларації про державний суверенітет України*

ЛІТЕРАТУРА

Декларація про державний суверенітет України [Текст] // Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР). – 1990. – № 31. – С. 429.

ВІЛЛА НА ЛЬВІВСЬКІЙ СОФІЇВЦІ

80 років (1940) з часу заснування Львівського національного літературно-меморіального музею Івана Франка

Довідка

З ініціативи сина письменника Петра Франка, Спілки письменників України та згідно з постановою Ради Народних Комісарів УРСР 1940 р. у будинку, де мешкав Іван Франко у 1902–1916 рр., було відкрито літературно-меморіальний музей. Ділянку під будівництво площею 9 соток на вул. Понінського, 4 (нині – вул. І. Франка, 152) І. Франко придбав у 1901 р. Віллу збудовано у 1901–1902 рр. у швейцарському стилі на кошти, подаровані письменнику з нагоди 25-річчя його літературно-громадської діяльності, за посаг дружини та позику у Крайовому банку (остаточно повернуто після смерті письменника). Двоповерховий будинок – 5 кімнат з кухнею, 2 кімнати на другому поверсі – був облаштований скромно: пічне опалення, гасові лампи, прості меблі. У ньому гостювали Леся Українка, М. Коцюбинський, Б. Грінченко,

В. Стефаник, М. Вороний, М. Грушевський, Г. Хоткевич, С. Єфремов, І. Труш та ін.

Під час Другої світової війни будинок і подвір'я пошкодила авіабомба, музей тоді не працював, експонати перенесли до Національного музею, міської бібліотеки та НТШ. 1945 р. діяльність було відновлено. За рік, після критики роботи музею за «ідеологічні зриви» у газеті «Львовская правда», експозицію закрили для перебудови.

У 1956 р. Всесвітня Рада Миру прийняла рішення про відзначення на міжнародному рівні 100-річчя від дня народження І. Франка. З цієї нагоди в музеї відкрили нову експозицію. У 1963 р. зроблено капітальний ремонт будинку, змінено систему опалення. На території музею досі росте посаджена у 1902 р. І. Франком груша, у 1949 р. встановлено погруддя письменника (скульптор Г. Пивоваров). Музей мав дві філії: у рідному селі І. Франка Нагуєвичі (відкритий 1945 р.) та у селі Криворівня, у якому І. Франко часто перебував влітку у 1901–1914 рр. У 90-х роках ХХ ст. ці філії відокремилися і тепер функціонують як окремі музеї.

Експозиція хронологічно відображає життєвий і творчий шлях Каменяра. Тривалий час її було розміщено у двох будинках: «Життя і творчість І. Франка» – у меморіальному, «Значення творчості письменника і вшанування його пам'яті» – у сусідній садибі, яка колись належала М. Грушевському (з 1998 року – Державний меморіальний музей Михайла Грушевського у Львові). 1991 р. музею передано сусідній будинок № 150. Директорами після Петра і Тараса Франків були П. Карманський, І. Кияшко, М. Кіх, С. Стефаник, Р. Горак. Нині установою керує Б. Тихолоз.

У будинку І. Франка за спогадами дочки Г. Франко-Ключко та директорів музею – синів Петра (1940-1941) і Тараса (1947-1949) відтворено квартиру: бібліотеку, робочий кабінет, їдальню, жіночу кімнату. У фондах – понад 35 тисяч одиниць зберігання, зокрема особисті речі І. Франка та родини: архівні документи, фото, робочий стіл, фортепіано, чорнильниця з ручкою, шафи з книжками, гуцульський ніж для розрізування паперів, свічник, скринька для

рукописів, виплетені письменником рибальські сіті, рукописи, першовидання творів з автографами, журнальний архів, матеріали, що стосуються літературно-наукової, політичної і громадської діяльності, святкувань і похорону; подарунки та спогади друзів, знайомих; видання творів мовами народів світу; франкознавча література; прижиттєві живописні портрети Каменяра, виконані І. Трушем, З. Павлюхом, Ф. Красицьким; графічні портрети та ілюстрації до його творів О. Кульчицької, В. Касіяна, П. Ковжуна, М. Жука, Л. Левицького, Д. Гринця, С. Караффи-Корбут, А. Базилевича, С. Адамовича, З. Кецала, П. Обалю, С. Коропчака, М. Курилича, І. Остафійчука, Є. Безніска, І. Крислача, І. Плесканка, І. Овчинникова, М. Яціва, скульптури С. Литвиненка, І. Севери, Є. Дзиндри, Д. Крвавича.

Музей організовує щорічні «Франківські читання», «Дні пам'яті Івана Франка», літературно-мистецькі свята «Шляхами Івана Франка» та «Прийдімо до Франка», виставки, присвячені І. Франку, діячам української культури. З 2000 р. видається «Науковий вісник Музею І. Франка у Львові». 2006 р. створені експозиції «Родина Івана Франка» та «Літературна експозиція» (у залі «Велич письменника» представлено наукові монографії дослідників його життя і творчості, переклади творів мовами народів світу). В експозиції «Розстріляне франкознавство» зібрано заборонені радянською владою твори І. Франка, С. Єфремова, М. Хвильового, М. Вороного та матеріали про заарештованих і розстріляних франкознавців.

23 серпня 2011 р. указом Президента України Львівському літературно-меморіальному музею Івана Франка надано статус національного.

ЛІТЕРАТУРА

Бонь В. Будинок-музей Івана Франка у Львові [Текст] : ілюстров. путівник по Львів. літ.-мемор. музею І. Франка / В. Бонь. – Львів, 2008. – 123 с.

Горак Р. Дім на Софіївці [Текст] : путівник по музею / Р. Горак. – Харків, 2010. – 384 с.

Горак Р. Українські історії. Повернення додому [Текст] / Р. Горак. – Львів, 2018. – 580 с.

110 РОКІВ НА ОХОРОНІ ЗДОРОВ'Я ГАЛИЧАН

*110 років (1910) з часу заснування
Українського лікарського товариства
у Львові*

Довідка

Лікарська комісія НТШ, утворена в 1898 р., згодом, 1910 р., переросла в професійне Українське лікарське товариство (УЛТ) у Львові, яке об'єднало лікарів-українців з метою піклування здоров'ям українського населення, захисту інтересів і підвищення рівня знань лікарів. Ініціаторами його створення були О. Козакевич, С. Дрималик, М. Вахнянин, І. Бережницький, В. Кобринський, М. Долинський, В. Гузар, Т.-Є. Бурачинський і засновник та директор Народної лікарни Є. Озаркевич, який і очолив товариство.

Засновники УЛТ визначили три основні напрями діяльності: наукову, фахово-організаційну та громадську. Серед членів, яких, наприклад, у 1925 році налічувалося 205 осіб, були учасники визвольних змагань, організатори медичного факультету Українського таємного університету у Львові (1920-1925), «Народної лікарни ім. Митрополита А. Шептицького» (1903-1944), «Порадні матерів» (1918-1939), Українського гігієнічного товариства (1928-1938), яке виникло з ініціативи УЛТ.

Члени товариства проводили наукові з'їзди лікарів і природознавців. За сприяння УЛТ діяла «Медична громада» (1910-1944) – товариство студентів-українців медичних спеціальностей. Члени УЛТ працювали у «Рідній школі», «Просвіті» та інших товариствах. УЛТ видавало науково-популярний часопис «Здоров'я»

(1912-1914), головним редактором якого був Є. Озаркевич, журнал «Лікарський вісник» (1920-1939). У міжвоєнний період головами обиралися видатні представники галицької медицини І. Куровець, М. Музика, Т.-Є. Бурачинський, О. Подолинський, Л. Максимонько, М. Панчишин.

З приходом радянської влади у 1939 р. УЛТ перестало існувати. Аж у квітні 1990 р. у Львові 145 лікарів виступили за відновлення товариства, яке б виражало інтереси медиків Львівщини. Головою обрали професора О. Кіцеру. До складу Головної управи увійшли Ю. Гаврилюк, І. Герило, Є. Дзись, В. Кімакович, Ю. Коржинський, А. Кравець, І. Лукавецький, О. Рудавська та інші, головою суду лікарської честі став Б. Надрага. Наступними головами були Л. Туркевич, М. Лоба, Ю. Гаврилюк, Є. Надрага, Б. Соловій, І. Герич, В. Семенів, А. Базилевич.

В установчих документах зазначено, що Українське лікарське товариство вважає себе чинним спадкоємцем традицій та ідеології УЛТ, яке діяло на теренах Галичини з 1910 до 1939 р., і як самоврядна організація є частиною Всеукраїнського лікарського товариства і Світової федерації українських лікарських товариств.

Збереження та зміцнення здоров'я українського народу, розвиток національної медицини й надалі є пріоритетними в діяльності УЛТ. Товариство активно співпрацює з державними органами охорони здоров'я, бере участь в опрацюванні сучасної концепції охорони здоров'я і відповідного законодавства. А також випускає газету «Народне здоров'я», опікується Музеєм галицької медицини, який організувало в будинку професора Мар'яна Панчишина, пропагує здоровий спосіб життя через Клуб ім. Ю. Липи в етичних традиціях минулих лікарських поколінь.

ЛІТЕРАТУРА

Українське лікарське товариство [Текст] // Енциклопедія українознавства. – Львів, 2000. – Т. 9. – С. 3409-3410.

Озаркевич Євген [Текст] // Енциклопедія українознавства. – Львів, 1996. – Т. 5. – С. 1830.

15 листопада

ВИДАТНИЙ ХІРУРГ СУЧАСНОСТІ

Михайло ПАВЛОВСЬКИЙ (1930-2013)
До 90-річчя від дня народження

Михайло Павловський народився у Берестечку на Волині в сім'ї службовця. У 1948 р. вступив до Львівського медичного інституту. Після закінчення з відзнакою вперше запровадженого шестирічного навчання відбув в інституті клінічну ординатуру з хірургії (1954-1956), працював хірургом лікарні Львівської залізниці (1956-1959), завідувачем хірургічного відділення Львівської обласної клінічної лікарні (1959-1964). З 1964 року його доля нерозривно пов'язана з Львівським медичним інститутом (нині – Львівський національний медичний університет ім. Данила Галицького).

Михайлові Павловському вдалося реалізувати свої таланти вченого, педагога, організатора, громадського діяча, але найбільше праці, енергії та хисту він вкладав у хірургію: захистив кандидатську дисертацію «Портокавальні органоанастомози в хірургії цирозів печінки» (1959), отримав вчене звання доцента (1967). У 1970 р. захистив докторську дисертацію «Матеріали до хірургії надниркових залоз», став професором (1974) і завідувачем (1976) кафедри

факультетської хірургії (з 2008 року вона називається «кафедра хірургії № 1»), якою завідував 37 років, до останнього дня життя.

Він – один із провідних учених в галузі клінічної хірургії та хірургічної ендокринології. Вивчав поліорганну недостатність в абдомінальній та ендокринній хірургії, сучасні методи діагностики, впроваджував ендоскопічні та відеохірургічні методи лікування жовчнокам'яної хвороби, пухлин надниркових залоз, зовнішніх черевних гриж, а також нові підходи до лікування вогнищевих уражень печінки, абсцесів, кист. Фундаментальні дослідження М. Павловського спрямовані на обґрунтування нових підходів до патогенетичного лікування гострого панкреатиту, на імунологічні та морфологічні зміни при хірургічній патології. Крім того, він опрацював комплексну діагностику та лікувальну тактику при автоімунному тиреоїдиті, рецидивному та токсичному зобі, раку щитоподібної залози, при гіперпаратиреозі, цукровому діабеті та інших захворюваннях. Вперше в Україні впровадив хірургічне лікування пухлин надниркових залоз лапароскопічною технологією.

Автор і співавтор більше тисячі наукових робіт, у тому числі 16 монографій, 6 підручників, 36 методичних рекомендацій, отримав 25 авторських свідоцтв на винаходи та патентів, підготував 17 докторів і 42 кандидатів медичних наук, створив наукову школу хірургів. За роки діяльності талановитий хірург, застосовуючи новітні методики, прооперував понад 15 тисяч пацієнтів.

У 1981 році Михайла Павловського призначили ректором рідного вишу, який він очолював до 1998 року. Він став першим місцевим українцем на цій посаді. Медінститут, як і більшість навчальних закладів в Україні, був русифікований, а розподіл випускників поширювався на весь Союз. Та крок за кроком керівникові вдавалося перетворити навчальний заклад в українську вищу медичну школу, якою він за 200 років існування ніколи не був. Врешті тут відновилося Українське лікарське товариство, Лікарська комісія НТШ, активно запрацювали «Просвіта», РУХ, Студентське братство. При допомозі ректора створено музей історії медицини Галичини, споруджено пам'ятник професорові Мар'янові Панчишину.

Розвитку вишу сприяла і особиста активна участь ректора у всеукраїнських лікарських товариствах, він був членом президії НАМН України (відділ клінічної медицини), заступником голови Асоціації хірургів України, членом Міжнародного товариства хірургів, віцепрезидентом Світової федерації українських лікарських товариств, головою Львівської обласної асоціації хірургів, членом Асоціації ендокринологів Львівщини, дійсним членом НТШ, організовував міжнародні лікарські з'їзди і конгреси, налагодив тісні контакти з університетами Європи і США.

Михайло Павловський очолював спеціалізовану вчену раду, сприяв утворенню проблемної лабораторії, підтримував дослідження і видання праць з історії української медицини, підготував цінні, оригінальні українські словники, допомагав у підготовці до видання в Україні книги з історії хірургії професора Ярослава Туркала (США). Був головним редактором Львівського медичного часопису «Acta Medica Leopoliensia», членом редколегій низки провідних фахових журналів України та Польщі.

Внесок професора у розвиток української медицини відзначений в Україні та поза її межами: він став членом Академії наук вищої освіти України (1992), академіком Національної академії медичних наук України (1997), дійсним членом Нью-Йоркської академії наук (1994), двічі лауреатом Державної премії України (1986, 2000), отримав чимало нагород і почесних високих звань (ордени Дружби народів, «Знак пошани», «За заслуги» III ступеня, велика Золота Зірка і золота медаль Міжнародної академії медицини ім. А. Швайцера та ін.).

У січні 2013 року один з найвидатніших лікарів сучасності помер від невиліковної хвороби.

За матеріалами професора Ярослава ГАНІТКЕВИЧА

ЛІТЕРАТУРА

Ганіткевич Я. Історія української медицини в датах та іменах [Текст] / Я. Ганіткевич. – Львів, 2004. – 365 с. – Із змісту: [Про М. Павловського]. – С. 196, 197, 210, 307.

Михайло Петрович Павловський [Текст] : біобібліографія / упоряд., ред. М. Оборін; Наук. б-ка держ. мед. ун-ту ім. Д. Галицького. – Львів, 1999. – 264 с.

НАЙБАГАТШИЙ МУЗЕЙ ЄВРОПИ

150 років (1870) з часу заснування Природничого музею у Львові

Довідка

Державний природознавчий музей НАН України – один з найстаріших і найбагатших за науковими природничими фондами серед музеїв Європи – відкрив для відвідувачів свої двері у 1870 році, коли приватні зібрання було впорядковано за біосистематичним принципом. Його створив і очолив меценат-орнітолог граф Володимир Дідушицький на основі колекцій мінералів та гірських порід Західних Карпат і палеофауни юрського періоду. Згодом музей збагатився фондами Природничого музею НТШ та приватними колекціями. Музей розміщений у пам'ятці архітектури ХІХ століття.

Світову славу мають залишки мамонта і волохатого носорога з озокеритових копалень поблизу села Старуні (Передкарпаття). Цікавими є метеорити (Пултуськ), бурштини з включеннями (Гданськ), палеозоологічні (від кембрійського до четвертинного періоду) та палеоботанічні колекції (від девону до неогену), колекції порід і мінералів (від докембрію до четвертинного періоду), еталонні

систематичні колекції ґрунтової мікро- і мезофауни, колекції малакофауни України та 15 рядів регіональної і тропічної ентомофауни, а також плейстоценових комах, колекції риб, земноводних, плазунів, птахів (опудала, тушки і яйця), серед яких одна з найбільших в Європі унікальна колекція альбіносів і меланістів, та ссавців (опудала, тушки, черепи і роги), повні збори мохоподібних України, Кавказу і Середньої Азії, гербарій судинних рослин.

Нині у 19-ти експозиційних залах (1,5 тис. м²) міститься понад 9 тис. експонатів, у фондах їх зберігається понад 500 тис. Серед експонатів – колекції світового значення: метеорити, бурштин, тропічні жуки, метелики, палеонтологічні матеріали. Чимало там і голотипів (близько 250), за якими вперше у світовій науці описано нові види тварин і рослин. Гербарій налічує 100 тис. аркушів. Уся музейна збірка має статус наукового об'єкта, що становить національне надбання. У структурі наукової установи – відділи таксономії сучасної і викопної біоти, регіонального біоценотичного моніторингу, проблем антропізації природних екосистем, у складі яких функціонують 10 лабораторій. Бібліотека містить близько 80 тис. книг та періодичних видань. Відновлено видання «Наукових записок Державного природознавчого музею НАНУ», започатковано серію «Наукові колекції Державного природознавчого музею».

З 1994 року музей майже два десятиліття працював лише як наукова установа, та завдяки тому, що у 2012-му став переможцем проекту «Динамічний музей», отримав грант 10 млн грн на розвиток. Уже зроблено реставрацію будівлі, осучаснюється експозиція.

ЛІТЕРАТУРА

Климишин О. Державний природознавчий музей [Текст] / О. Климишин // Енциклопедія сучасної України. – Київ, 2007. – Т. 7. – С. 455.

Чорнобай Ю. Музей природознавства (Державний природознавчий музей НАН України) [Текст] / Ю. Чорнобай // Енциклопедія Львова. – Львів, 2012. – Т. 4. – С. 796-799.

СХОДЖЕННЯ НА ГОЛГОФУ СЛАВИ **(вечір пам'яті до 35-х роковин смерті Василя СТУСА)**

Сцена. На ній – портрет В. Стуса, довкола нього – кетяги калини. У кутку імпровізована «зона – колючі дроти». На сцену виходить двоє ведучих. Звучить «Реквієм» В. А. Моцарта.

На білому полотні дати 1938, 1985 і рядки вірша:

*...пропікає душу Україна –
та, за котрою погляд марно рву.
Та є вона – за міражів товщею,
там, крізь синь-кригу світиться вона –
моєю тугою, моєю маячнею
сумно-весела, весело-сумна.
Тож дай мені – дійти і не зотліти,
дійти – і не зотліти – дай мені!
Дозволь мені, мій вечоровий світе,
упасти зерням в рідній борозні.*

Ведучий І. Василь Стус – поет світового масштабу, людина незрівнянної сили духу й жертовності, перекладач, філософ, інтелектуал, правозахисник, політв'язень. Його можна цілком справедливо назвати одним із найпопулярніших, найчесніших і найвідважніших українців ХХ століття. Йому довелося пройти через глузування тупих і обмежених обивателів, відступництво і зраду колишніх друзів, знущання слідчих і тюремників, чорні суди і пересуди. Він вистояв, лишився гордим, сильним, чесним, у нього не було «зерна неправди за собою».

Читець І.

Коли твій вистражданий злочин –
Твоя окрадена любов,
Тоді нехай в чаду обмов
Ганьблять тебе ганьбою збочень,
Відступництва, і зради, і змов,
Той чорний суд тобі ніпочім.
І ти в пусті холодні очі,
Як в прірву, глянеш знов і знов.
І будуть глузи, глум, погорда.
Тобі найвища нагорода –
І ти, на проби й гарт готов,
Крізь всі Мордовії й Сибіри

Нестимеш гордо світло віри
В свою незражену любов.

Іван СВІТЛИЧНИЙ. В. Стусові

Ведучий II. Він міг би плідно працювати на ниві культури, зробити свій оригінальний внесок у духовне життя народу, бо був талановитою людиною. Вийшло по-іншому: двічі засуджений за антирадянську діяльність, Василь Стус помер у в'язниці на 47-му році життя.

Читець II. (від імені В. Стуса)

По довгих роздумах я вирішив, що захищати своє ім'я від чисельних обмовників – справа не для мене, заняття і марне, і невдячне. З мене цілком досить, що є кілька людей, які не піддають сумнівові, що Василь є Василь – такий, як завжди, їм я наперед дякую за віру в мене, в мою непохитність і незламність. Я особисто буду на своєму до кінця, бо за мною – мій скривджений, зганьблений, застрашений, здеморалізований народ.

Через голови суддів і багнети вартових я звинувачуватиму тих, хто організував на Україні методичне знищення інтелігенції, хто організував голод 1933, завдавши моєму народові непоправної шкоди. Щоб запобігти нівеляції українського народу, треба офірувати кращих його синів.

Я пишаюся тим, що доля подала мені знак – я сміливо йду за її покликом, бо хочу бути гідним того народу рідного, який народиться завтра, скинувши з себе ганьбу вікового нидіння. І в цьому народові я здобуду безсмертя.

Читець I. Червоний біль од нагая

В очах розходиться стоколом,
А світ зайшовся покотьюлом,
За світом-настрибом – змія.
О доле, доленько моя...

Твоє обличчя – різьблене з граніту!
Найдосконаліший митець мигцем
Відбив у бронзі профіль твій різцем,
Коли вершив поставу красовиту.
Хвала тому, хто дій сувору твердь
Несе як свято, крізь тюремні будні,
На скін призначену здолавши смерть!
Радійте, правди вісники майбутні, –
Дала гранітна Вінницька земля
Визвольний чин для Стуса Василя.

Яр СЛАВУТИЧ. Стус

Ведучий І. Зовнішня канва життя Василя Стуса нескладна і вкладається у кілька визначних дат. Але між ними (1938 і 1985) вмістилося стільки любові, пошуків, осягнення себе, природи, світу, Бога...

Він народився на Вінниччині на сам Святвечір. Кажуть, що доля тих, хто приходить у світ в передень великих релігійних свят чи на саме свято, дуже непроста.

Дитинство і юність його минули у Донбасі. Після закінчення філологічного факультету Донецького педінституту в кінці 50-х років учителював, відбув армію, працював у газеті. В 1963 році вступив до аспірантури Інституту літератури ім. Т. Шевченка АН УРСР на спеціальність «теорія літератури», яка увійшла в життя поета разом з Києвом, його тривогами і сміливими думками.

Читець ІІ. Мої надії і роки.
Що буде з того? Кремінь волі?
Чи слина і квиління кволі?
Що? – хліб святий чи глевтяки?

Щось буде. Буде щось. А – буде!
Ні сліз, ні ремства, ні огуди,
Ні роздратовання, ні зла...

І слава Богу, що сподобив
Мене для гарту і для проби
На згин, на спротив і на злам.

Іван СВІТЛИЧНИЙ. Сонет вдячності

Ведучий ІІ. 30 серпня 1965 року був заарештований Іван Світличний – лідер української нонконформістської культури 60-х рр. Арешт близького друга боляче відізвався у свідомості В. Стуса, змусив його визначитися в питанні «хто свій, а хто чужий». Поета було відраховано з аспірантури з формулюванням «за систематичне порушення норм поведінки аспірантів і співробітників наукових установ», а конкретно за протест проти арештів у середовищі української інтелігенції.

На цьому нормальне життя В. Стуса закінчилося. Почалися поневіряння, випадкові роботи для заробітку, постійна загроза звільнення або «за власним бажанням», або «за скороченням штатів». Вірші його теж не друкували, друкували хіба що переклади, та й то під псевдонімом.

Читець І. Зазираю в завтра – тьма і тьмуща
Тьма. І тьмуща тьма. І тьмуща тьма.
Тільки чорна водь. І чорна пуща...

Отак живу: як мавпа серед мавп.
Чолом прогрішним із тавром зажури
Все б'ються об тверді камінні мури,
Як їхній раб, як раб, як ниций раб...

Ведучий І. 12 січня 1972 року Василя Стуса разом з іншими українськими інакодумцями заарештували. Він був засуджений на 5 років і 3 роки заслання за «систематичне виготовлення антирадянських наклепницьких документів, що ганьблять державний радянський суспільний устрій, та за антирадянську агітацію в усній формі».

Читець ІІ. Напевно, так і треба –
судилося бо так:
упали зорі з неба
і надломили мак.
Така знялася хвища –
ні неба, ні землі,
лиш чорне кладовище
по нищеній ріллі.

Звучить пісня (романс) «Забудь мене».

Ведучий ІІ. В 1979 році Василь Стус повернувся до Києва, а в 1980 р. був вдруге заарештований і засуджений... вже на 15 років. Ще на засланні поет став членом PEN-клубу, а на час другого арешту – членом Української Гельсінської групи.

Великого правдолюбця влада боялася панічно.

Читець І. І парадокс: стоїть потужна сила,
що запускає кораблі у космос,
що дулами ракет континентальних
лякає мирний люд на святі миру –
імперія від заходу до сходу...
І раптом паніка, істерія, терор,
бо появились десь ліричні вірші,
що їх читає горстка могікан...
Яка ж непевна влади ця держава,
що так простих боїться палімпсестів

Марта ТАРНАВСЬКА. На смерть Василя Стуса

Читець II (від імені Стуса)

...В СРСР бути українським патріотом було просто заборонено. Тому я заявляю, що залишатися підданим СРСР я більше не вважаю для себе можливим і тому прошу виселити мене за границі країни, в якій мої права людини нахабно знехтувані...

...Недавно повідомили мене, що всі мої рукописи, зібрані перед відправкою на етап, – все залишилося у КДБ, бо там, бачте, наклепи... Так само не віддають мені ні звинувачення, ні так званого вироку. Я, звичайно, воюватиму – і за рукописи, і за судові документи... раз не віддають, то знають самі, наскільки розправа наді мною була несправедливою.

Ведучий I. У вересні 1983 року В. Стусу офіційно заборонили «і писати, і малювати». Те, що відбувалося у тодішньому СРСР, поет називав «законом повного беззаконня». Він відчував себе смертником, а не Людиною.

Після брехливого акту про порушення тюремного режиму Стусові призначили 15 діб карцеру. Він оголосив голодування, вимагав справедливості.

Читець I. ...Тут живе
ховається у смерк і так існує
пропахле смертю...
Як хочеться – вмерти!...
Дай, Господи, – вмерти!...
Пропасти, забутись...
... ..

Власне безсилля перед кривдою образливе!

Ведучий II. У таборі Кучино Пермської області в ніч з 3 на 4 вересня 1985 р. Василь Стус помер.

Вістка про його смерть вразила всіх, як грім з ясного неба. 5 вересня про неї повідомили всі радіостанції світу. До Москви були надіслані урядові протести.

А Україна мовчала в клінічному анабіозі, і тільки мале коло друзів замученого поета зібралося в його київській квартирі біля свічки перед розп'яттям.

Тут була його душа, сюди вона й повернулась, виболена стражданнями.

На сцені з'являються дівчата зі свічками. Звучить музика (реквієм).

Читець II. Умирають в тюрмі поети...
Умирають в тюрмі пророки...
І ніхто десь на всій планеті
Не зуміє сказати – доки?
Святослав КАРАВАНСЬКИЙ. На смерть поета

Звучить музика (реквієм).

Ведучий I. Холодного осіннього дня, 19 листопада 1989 р., відбулося перепоховання поета. Українська земля прийняла його у своє лоно, прийняла змучене таборами тіло ще одного сина, який загинув за її незалежність. Багато людей почули прізвище поета в цей день вперше, адже його віршів довго не друкували, самого оголосили злочинцем, його ім'я не згадувалося у пресі. Однак жалобна процесія буквально заповонила вулиці столиці. Тисячі людей вийшли провести поета і його побратимів, Олексу Тихого і Юрія Литвина, до останнього їхнього пристанища.

Від Шевченківського перепоховання Київ не знав такого багатолюдного зібрання.

Читець I. Із лябіринту ґрат,
оглухлих стін без вікон,
Із колонад втупілого конвою –
Пливе труни набат
над нашим чадним віком,
Як чорнокрил печального гобою.
Атена ПАШКО. На 19-те листопада 1989

Читець II. Твоє життя минуло й знебуло.
І гусне крик. Довліє злоба днів.
І скроневіра спалює чоло,
І дивен див біжить поверхи древа,
І ніч біжить – поверхи давніх днів,
І тінь лягла на заволоку часу.
Поезіє, красо моя, окрасо,
Я перед тебе, чи до тебе жив?

Ведучий II. Дев'ятнадцяте століття і двадцяте. Тарас Шевченко і ...Василь Стус. Кажуть: «неспівмірні величини». А хто порівняє? І за якими критеріями? «Потужність його віршів, помножена на скорботу його долі... Серед його тюремних творів для мене найдорожчі його інтимні поезії, його відчайдушне вміння знаходити для душі місце

всюди – в найкарколомніших знуцаннях, у найбезпросвітнішому мороці сучасності», – писав про Василя Стуса Іван Драч.

Важкою ціною здобув народ великого поета. Ціною його передчасної загибелі і свого трагічного прозріння.

Читець І.

Над цей тюремний мур,
над цю журу
І над Софіївську дзвіницю зносить
Мене мій дух. Нехай-но і
помру –
та він за мене відтонкоголосить
три тисячі пропадащих вечорів,
три тисячі світанків,
що зблудили,
як оленями йшли між чагарів
і мертвого не розбудили...

Ведучий І. Один з перших відомих віршів В. Стуса починається зі слів «Не одлюби тривогу ранню» (1959), які стали його кредо, якому він залишався вірним все життя. Не «одлюбити» святу юнацьку тривогу, не піддатися принадам ситого самозаспокоєння. Це тривога за все, що «не так» на землі, на тій землі, духовній зв'язок з якою він відчував кожним нервом.

В його поезії звучить тривога за моральне знелюднення людини, за прірву між словом і ділом, між світлою ідеєю і гіркими парадоксами її реального втілення, тривога за долю своєї нації, своєї культури і мови.

Читець II. ...вже навіть немовлятко —
й те обіцяє стати нашим катом
і порубати віковий поріг,
дідівським вимшілий патріотизмом...

Василь СТУС. Порідшала земна тужава твердь

Ведучий І. Всехопність його патріотизму була вражаючою. За кожним помислом, за кожним словом – Україна. Відірваність від рідної землі тільки посилила його синівський зв'язок із нею.

Читець І. Душа горить в смертельному вогні,
разить мене – од запаху трутизна.
Отак мені – чим далі од Вітчизни,
тим легшає, тим тяжчає мені.
Невже я сам один на цілий світ,
вогненний скалок вікового гніву,
пізнав себе і долю цю зрадливу,

щоб проклинати чужинецький світ?
Нема мені коханої землі,
десь під грудьми пече гірка калина,
сміється божевільна Україна
у смертнім леті на чужім крилі.

* * *

(Пауза. Стишеним голосом):

О, земле втрачена, явися
Бодай у зболеному сні
І лазурово простелися,
І душу порятуй мені.

Ведучий II. Якби життя Стуса склалося інакше, у звичному спокійнішому річищі, без трагічних випробувань, якби він як поет зазнав природного художнього саморозвитку, то, без сумніву, ми мали б цікавого, інтелектуально наповненого, з високомистецькою ерудицією, органічним освоєнням світового мистецького досвіду поета. Мабуть, ширшими були б тематичні обрії його поезії, багатшою – жанрова палітра. Але то був би інший поет, не той Стус, якого ми знаємо, – без інтенсивного духовного самоспалення, без дивовижної сконденсованості поетичної ідеї. Феномен Стуса постав саме на такому історичному і моральному ґрунті.

Читець II. Верстаю шлях – по вимерлій пустелі,
де мертвому мені нема життя,
за обріями спогаду – оселі
ті, до котрих немає вороття...

...Тож дай мені – дійти і не зотліти,
дійти – і не зотліти – дай мені!
Дозволь мені, мій вечоровий світе,
упасти зерням в рідній борозні.

Василь СТУС

Ведучий I. Найсильнішою, вершинною частиною доробку Стуса є його «Палімпсести». Ця назва об'єднала те, що було створено ним під час ув'язнення і в засланні, або згадано й переосмислено в цих умовах з його творчості до 1972 року.

Це поезія чоловіча, чужа сентиментальній розслабленості. Поетичне слово енергійне, м'язисте, виразне, сповнене внутрішнього вогню, щомиті готового вибухнути. Навіть в інтимних віршах відчувається сила, напруженість чуття, лаконізм і, водночас, несамоовитість вияву: не розслаблятися, «мужній і сам себе помножуй» – тільки так можна вистояти.

Читець І. Не здайся веснам. Легше – зимаю
не здатися. Не здайся весні.
Спасенної тримайся криги,
пречистої тримайся муки
і так існує, бо це – життя.

Пауза. Виходять дівчата зі свічками.

Ведучий ІІ. Київ... Неділя... Рік 1989-й... Вітер коливає пелюстки
свічок у руках тисяч людей на площі Богдана Хмельницького біля
Софії. Людські долоні захищають слабенькі тремтливі вогники,
гріються і закривають од вітру промінці живої народної пам'яті...

Завершилася дорога поета, «дорога долі», «дорога болю», яка
молитовно пророкувалася ним на початку його тернистого шляху:

Благословляю твою сваволю,
дорого долі, дорого болю.
На всерозхресті люті і жаху.
На всепрозрінні смертного скрику
дай, Україно, гордого шляху,
дай, Україно, гордого лику.

*Звучить пісня «Чуєш, брате, мій» (музика Л. Лепкого, вірші
Б. Лепкого).*

Мелодія стихається.

Читець ІІ. ...Та виростають з личаків,
із шаровар, з курної хати
раби зростають до синів
своєї України-матері...

Ти ще виболюєшся болем,
ти ще роздерта на шматки,
**та вже, крута і непокірна,
ти випросталася для волі,
Ти гнівом виросла. Тепер
не матимеш од нього спокою,
йому ж рости й рости, допоки
не упадуть тюремні двері...**

Василь СТУС

Мелодія звучить голосніше.

Ірина ЛЕШНІВСЬКА,

заступник директора з наукової роботи ЛОУНБ

(використано власний сценарій п'ятого випуску «Правди життя і образу»,
а також матеріали зі сценарію, поданого в «Педагогічній думці». – 2014 – № 3)

ЗМІСТ

ХРОНОЛОГІЧНИЙ ПЕРЕЛІК ДАТ	3
КРИТИК ТОТАЛІТАРИЗМУ	
<i>Я. ГРИЦАК. До 60-річчя від дня народження</i>	17
НАЙСТАРІШИЙ УНІВЕРСИТЕТ В УКРАЇНІ	
<i>80 років тому Львівському державному університету присвоєно ім'я Івана Франка</i>	21
«ЖИВИЙ ЛАНЦЮГ» СОБОРНОСТІ	
<i>30 років тому відбулася символічна акція єднання – «живий ланцюг» від Львова до Києва</i>	23
НАЙМОЛОДШИЙ З БРАТІВ ГОРИНІВ	
<i>М. ГОРИНЬ. До 75-річчя від дня народження</i>	25
ЗАСЛУЖЕНИЙ АВТОРИТЕТ	
<i>Ю. ДЕЦИК. До 100-річчя від дня народження</i>	28
ЛЕГЕНДАРНИЙ «ВОРОНИЙ»	
<i>В. ЛЕВКОВИЧ. До 100-річчя від дня народження</i>	30
Осип СОРОХТЕЙ: ПОВЕРНЕННЯ З НЕБУТТЯ	
<i>О.-Р. СОРОХТЕЙ. До 130-річчя від дня народження</i>	33
ФУНДАТОР ПРИРОДООХОРОННОЇ НАУКИ	
<i>С. СТОЙКО. До 100-річчя від дня народження</i>	37
ДУХ ОДВІЧНОЇ СТИХІЇ	
<i>Р. КОРИТКО. До 85-річчя від дня народження</i>	40
УКРАЇНСЬКИЙ ПРАПОР НАД ЛЬВОВОМ	
<i>30 років тому над ратушею Львова вперше в новітній історії України піднято синьо-жовтий прапор</i>	42
ІСТОРИК І ДИСИДЕНТ	
<i>В. МОРОЗ. До роковин смерті</i>	45
ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА	
БІБЛІОТЕКА: ІСТОРІЯ ПОСТУПУ	
<i>80 років з часу заснування</i>	49
ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ	
<i>80 років з часу заснування</i>	57
ВІРНИЙ СИН УКРАЇНИ І ЦЕРКВИ	
<i>Р.-А. КИЯК. До 100-річчя від дня народження</i>	61
ОДНА З НАЙВПЛИВОВІШИХ ПОСТАТЕЙ ХХ ст.	
<i>Іван Павло II. До 100-річчя від дня народження</i>	64
Ольга ІЛЬКІВ: «МИ – НЕЗВИЧАЙНИЙ НАРОД»	
<i>О. ІЛЬКІВ. До 100-річчя від дня народження</i>	70
«ЗВАЖАЮЧИ НА ВОЛЮ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ...»	
<i>30 років з часу проголошення Декларації про державний суверенітет України</i>	73
ВІЛЛА НА ЛЬВІВСЬКІЙ СОФІЇВЦІ	
<i>80 років з часу заснування Львівського національного літературно-меморіального музею Івана Франка</i>	77
110 РОКІВ НА ОХОРОНІ ЗДОРОВ'Я ГАЛИЧАН	
<i>110 років з часу заснування Українського лікарського товариства у Львові</i>	80
ВИДАТНИЙ ХІРУРГ СУЧАСНОСТІ	
<i>М. ПАВЛОВСЬКИЙ. До 90-річчя від дня народження</i>	82
НАЙБАГАТШИЙ МУЗЕЙ ЄВРОПИ	
<i>150 років з часу заснування Природничого музею у Львові</i>	85
СХОДЖЕННЯ НА ГОЛГОФУ СЛАВИ	
<i>Методична сторінка до 35 роковин смерті В. СТУСА</i>	87